

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет фінансовий
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: Вплив бюджетної політики на соціально-економічний
розвиток держави

Виконав: студент групи ФК22-1м
спеціальність 072 «**Фінанси, банківська справа
та страхування**»

Ісаханян Софія Рубенівна

Керівник _____Лисяк Л.В. д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи
та страхування УМСФ

Рецензент професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровського державного аграрно-
економічного університету д.е.н.,
професор Грабчук О.М.

Дніпро – 2024

АНОТАЦІЯ

Ісаханян С. Р. Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток держави

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2024.

У роботі розглянуто сутність поняття, типи та роль бюджетної політики в соціально-економічному розвитку. Проаналізовано бюджетну політику України в умовах воєнного стану та її вплив на соціально-економічний розвиток м. Дніпро. За результатами дослідження запропоновані шляхи підвищення ефективності бюджетної політики в громадах та в Україні.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, подана на 111 сторінках, містить 4 таблиці, 7 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел включає 47 найменувань.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні витрати, бюджетно-податкова політика, соціальні потреби, економічні вимоги, соціально-економічний розвиток.

Список публікацій здобувача.

Ісаханян С. Р. Засоби фінансового впливу на соціально-економічний розвиток держави. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Том 1 «Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд». Дніпро 2023.

ANNOTATION

Isakhanian S. R. The impact of budget policy on the socio-economic development of the state

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 072 "Finance, banking and insurance". – University of Customs and Finance, Dnipro, 2024.

The work examines the essence of the concept, types and role of budget policy in socio-economic development. The budget policy of Ukraine in the conditions of martial law and the specifics of socio-economic development in the city of Dnipro are analyzed. According to the results of the study, ways of increasing the efficiency of the budgetary policy of Ukraine are proposed.

The master's qualification thesis consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources, appendices, presented on 111 pages, contains 4 tables, 7 figures, 2 appendices. The list of used sources includes 47 items.

Keywords: budget policy, budget expenditures, budget contributions, social needs, economic requirements, socio-economic development.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ, ТИПИ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ.....	7
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК	19
2.1. Аналіз бюджетної політики України в умовах воєнного стану	19
2.2. Стратегічні напрями бюджетної політики міста Дніпро та їх вплив на соціально-економічний розвиток.....	31
2.3. Специфіка соціально-економічного розвитку в місті Дніпро	47
РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	83
3.1. Прогнозування і вплив зміни податкової політики на соціально-економічні показники України	83
3.2. Способи підвищення ефективності бюджетної політики в Україні	94
3.3. Удосконалення системи оподаткування для ефективного соціально-економічного розвитку країни	102
ВИСНОВКИ	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	112
ДОДАТКИ.....	117

ВСТУП

Актуальність дослідження. Бюджетна політика впливає на всі етапи відтворювального процесу та процесу розподілу доходів між членами суспільства. Цей вплив може проявитися як в стримуванні відтворювання та уповільненні темпів економічного розвитку країни, так і в стимулюванні підприємницької активності, забезпеченні умов для стійкого і швидкого економічного зростання та підвищенні рівня суспільного добробуту в Україні. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розвитку та удосконалення бюджетної політики з метою підтримки економічного зростання.

Формування ефективної моделі бюджетної політики на місцевому рівні і державному рівні є запорукою розвитку та економічного зростання, результатом задоволення потреб населення та основною метою бюджетної політики. У міру становлення України незалежною державою головним завданням є формування бюджетної політики, яка б була запорукою ефективного соціально-економічного розвитку. За часів незалежності України були запроваджені відповідні організаційно-правові засади, методичні прийоми формування державної бюджетної політики.

Свій внесок у процеси реформування бюджету та бюджетної політики зробили такі науковці: Артус М.М., Федосов В.М., Юрій С.І., Василик О.Д., Венгер В.В., Гриценко Л.Л., Загорський В. С., Лисяк Л.В., Пасічний М.Д., Огонь Ц. Г., Чугунов І.Я. , Юрій С.І.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення та аналіз взаємодії між бюджетною політикою та соціально-економічним розвитком держави.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити поняття, типи та роль бюджетної політики в соціально-економічному розвитку;
- проаналізувати бюджетну політику України в умовах воєнного стану;
- визначити напрями бюджетної політики міста Дніпро та їх вплив на соціально-економічний розвиток територіальної громади;

- розглянути специфіку соціально-економічного розвитку в місті Дніпро;
- здійснити прогнозування і охарактеризувати вплив зміни податкової політики на соціально- економічні показники України.;
- запропонувати способи підвищення ефективності бюджетної політики в Україні;
- викласти шляхи удосконалення бюджетної політики у сфері доходів для ефективного соціально-економічного розвитку країни.

Об'єктом дослідження є механізм впливу бюджетної політики на соціально-економічний розвиток держави та оцінка її ключових аспектів та інструментів.

Предметом дослідження є теоретичні положення та практичні засади впливу різних аспектів бюджетної політики на соціально-економічний розвиток держави.

Методи дослідження. Для досягнення окреслених у роботі завдань і мети використано: діалектичний підхід для аналізу взаємозв'язків між елементами бюджетної політики та соціально-економічним розвитком; індукції та дедукції; монографічне вивчення наукових джерел та теоретичного узагальнення. Також використано порівняльний фінансово-економічний аналіз для встановлення відмінностей у бюджетних політиках різних держав; методи статистичної обробки даних,; горизонтальний, вертикальний та трендовий аналіз фінансових звітів для визначення динаміки та тенденцій; аналіз фінансового середовища бізнесу для розуміння впливу бюджетної політики на економіку.

Апробація матеріалів кваліфікаційної роботи. Ісаханян С. Р. Засоби фінансового впливу на соціально-економічний розвиток держави Науковий керівник проф., д.е.н. Лисяк Л.В. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Том 1 «Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд». Дніпро 2023.

Практичне значення отриманих результатів Отримані результати дослідження можуть служити основою для удосконалення стратегій управління бюджетними ресурсами з метою досягнення сталого економічного зростання та

соціального покращення.

Інформаційною базою дослідження є детальний аналіз бюджетних документів, економічних звітів, статистичних даних та інших відомостей, що стосуються фінансової та соціально-економічної ситуації у державі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, подана на 111 сторінках, містить 4 таблиці, 7 рисунків, 2 додатки. Список використаних джерел складає 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ, ТИПИ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Бюджетна політика — це складне явище, таке як регулювання державного управління та економічних і соціальних процесів у країні. Загалом бюджетна політика охоплює всі сфери діяльності країни. Держава через свій бюджет впливає на соціально-економічний розвиток регіону та бюджетну стабільність усієї країни. Інструмент державного регулювання економіки, який забезпечує виконання певних функцій, покладених на державу суспільством — бюджетна політика [1].

Важливим інструментом впливу на розвиток в економічній та соціальній сферах є бюджетна політика. За її допомогою держава розподіляє та перерозподіляє ВВП, що впливає на формування виробничих структур, економічні результати та соціальні перетворення. В умовах перехідної економіки значно посилилася роль бюджетної політики в економічному зростанні, яка стала основним інструментом регулювання соціально-економічних процесів.

Узагальнюючи спектр існуючих інтерпретацій визначення поняття «бюджетна політика», ми розглядаємо бюджетну політику як сукупність прийомів і методів бюджетного коригування, які служать важелями впливу на економічні, соціальні та стратегічні цілі та забезпечують формування та формування цільової діяльності щодо використання публічних фінансових ресурсів.

Окремі стадії бюджетного процесу, бюджетний кодекс України та Закон України «Про Регламент Верховної Ради» є нероздільним. По-перше, йдеться про процес складання та затвердження бюджетної декларації. Питання про прийняття бюджетної декларації порядкується статтею 33 в бюджетному кодексі. Бюджетний кодекс визначає процедуру підготовки бюджетної декларації та аспекти, що стосуються змісту його як окремого документа Щодо законодавчої

процедури розгляду бюджетних декларацій, то він міститься у статті 152 Закону України « Про Регламент Верховної Ради України» [2; 3].

Ефективність бюджетної політики розглядається з точки зору виконання національного бюджету та впливу на соціально-економічний стан країни, характеризується такими показниками, як динаміка ВВП, обсяг виробництва, рівень цін, рівень зайнятості тощо. Процес забезпечення ефективності бюджетної політики є складним і вимагає значних зусиль. Важливою умовою покращення економічного становища та подальшого розвитку країни є ефективна бюджетна політика. При формуванні бюджетної політики необхідно враховувати перспективне планування економічного та соціального розвитку держави та адміністративних одиниць.

У середньостроковому періоді зусилля Уряду були спрямовані на підтримку макроекономічної стабільності, спонукання економіки щоб подолати негативні наслідки, спричинені карантинними заходами для того щоб не виникав і не поширювався COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, виконання завдань спрямованих, зокрема, на:

- стимулювання малого і середнього бізнесу;
- посилення обороноздатності і безпеки держави;
- розвиток агропромислового комплексу;
- формування чистого та безпечного довкілля;
- розвиток адміністративних послуг та їх цифровізацію, інформатизацію суспільства, сприяння розвитку ІТ-бізнесу,
- посилення енергонезалежності;
- створення надійної та бездоганної системи для реалізації соціальної підтримки та пенсійного забезпечення населення;
- розвиток системи соціального захисту ветеранів війни;
- забезпечення якісної, сучасної і доступної середньої освіти, розбудову безпечної та інклюзивної системи освіти, створення новітньої системи професійної освіти та забезпечення якості вищої освіти;
- до основних медичних послуг надати доступ;

- підвищення рівня прозорості в управлінні державними фінансами[4].

Бюджетна політика була спрямована на зниження рівня збільшеного дефіциту держбюджету у 2020 році з метою забезпечення фінансовими ресурсами заходів з протидії COVID-19 до рівня, зазначеного у бюджетне законодавство[4].

Ефективність бюджетної політики впливають внутрішні та зовнішні фактори [1; 5; 6;]. До зовнішніх факторів належать: залежність країни від економічних зв'язків з іншими країнами, власний досвід країни, інтеграція у світову економічну систему, залежність економічних відносин з іншими країнами від імпорту та експорту, ступінь інтеграції економіки країни в світова економічна система, а також кредитні відносини з іншими країнами та міжнародними фінансовими установами.

Стан економічного розвитку, соціальна сфера, організація грошового обігу, стабільність валюти, стан кредитного розвитку, чинне законодавство, зміни: є факторами, що впливають на формування бюджетної політики. Необхідно забезпечити національну обороноздатність країни, підтримувати внутрішній правопорядок, покращення якості державного управління, посилення законодавчої, виконавчої та судової влади.

У контексті даного дослідження структуру та логічну схему бюджетної політики в системі соціально-економічного розвитку наведено на рисунку 1.1.

Важливим завданням бюджетної політики є створення стабільної бази оподаткування на основі створення сприятливих умов для ведення бізнесу.

Бюджетна політика має базуватися на принципі передбачуваного рівня податкового навантаження. Податкове навантаження безпосередньо впливає на прийняття фінансових рішень, інвестування та здійснення інноваційної діяльності підприємств. Оподаткування впливає на прибутковість бізнесу. Коли компанія прагне збільшити свій чистий прибуток, менеджери намагаються зменшити вплив податку і, якщо можливо, відповідно змінити діяльність компанії. Це визначає вплив податку на господарську діяльність підприємства. Якщо оподаткування перевищує певний допустимий рівень залежно від

економічної ефективності бізнесу, форми власності та ставки податку, то розвиток припиняється.

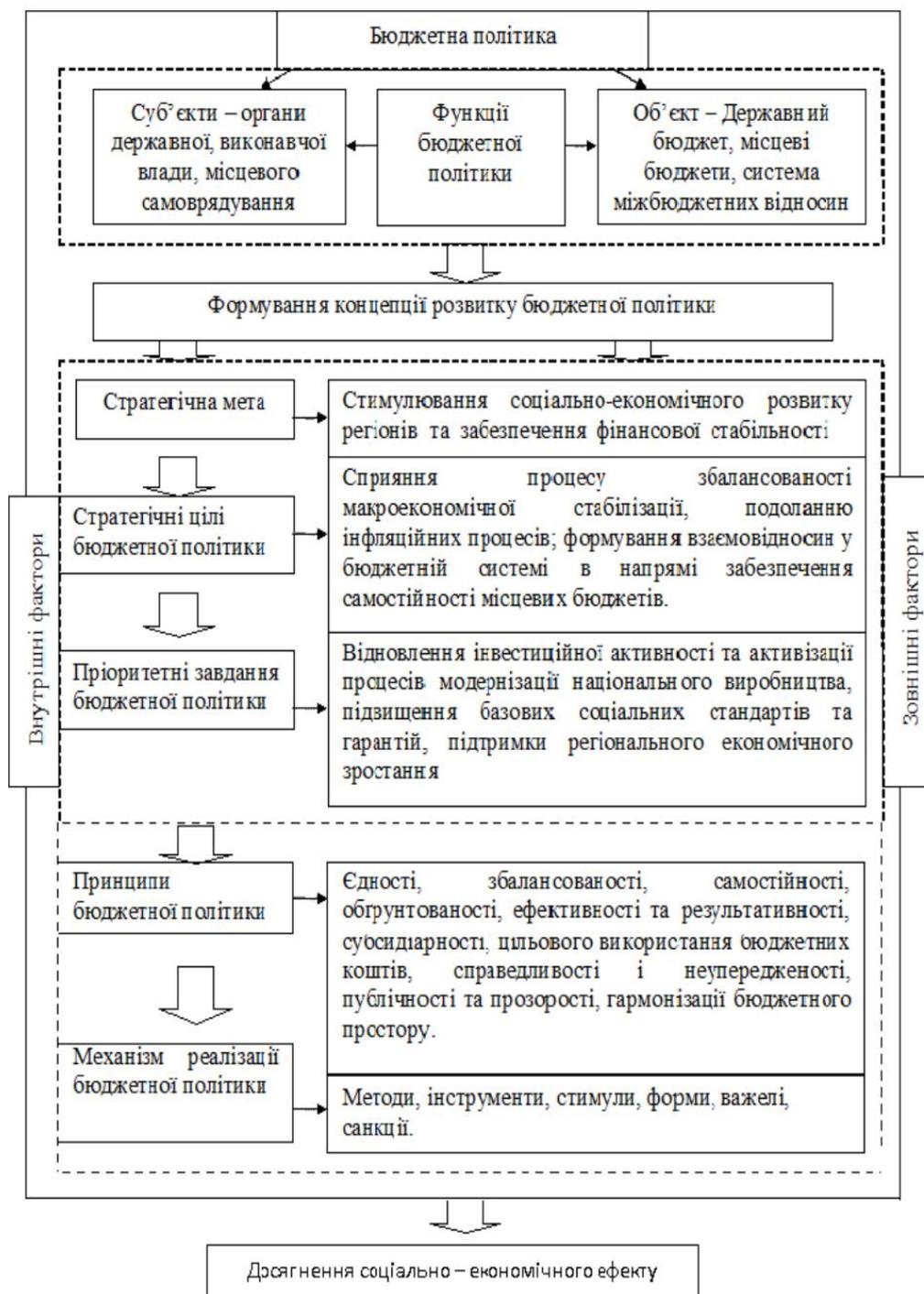

Рис. 1.1. Бюджетна політика в загальній системі державного регулювання [7]

Бюджетна політика є важливим важелем впливу на процес соціально-економічного розвитку країни. Бюджетна політика спрямована на оптимізацію

створення доходів бюджету та використання державних фінансових ресурсів, управління бюджетним дефіцитом і державним боргом, координацію національних і місцевих інтересів у міжбюджетних відносинах, покращення державних інвестицій в економіку, забезпечення соціально справедливого національного доходу.

Для забезпечення стійкого економічного зростання рекомендується застосовувати та практиці принципи бюджетної політики в процесі економічного розвитку країни.

Крім того, важливими є також принципи формування бюджетної політики з урахуванням передбачуваності податкової політики. Бюджетна політика має бути сформульована відповідно до середньострокових пріоритетів економічного розвитку, визначених національним законодавством. Бюджет є основою для досягнення національного розвитку. Важливою складовою бюджетної політики є наявність, прозорість та доступність інформації про формування та використання коштів. Виконання бюджету слід активно планувати, виконувати та оцінювати. Як генеральний план, бюджет має бути повністю виконаний з максимальною ефективністю. При цьому ефективний розподіл бюджетних коштів повинен мати певну ліквідність.

Середньострокові прогнози та планування мають базуватися на довгостроковій стійкості, завчасно визначати та оцінювати бюджетні ризики, виважено ставитися до них, враховувати всі можливі наслідки, спиратися на досвід попередніх періодів та враховувати поточну ситуацію.

Умовою стабільного економічного розвитку є соціальний добробут усіх громадян, що є важливою складовою сучасної економіки. Тому соціально орієнтована економіка є найкращим варіантом для розвитку ефективності та динамізму, оскільки вона постійно вдосконалюється разом із зростаючими запитами суспільства. Критерієм оцінки бюджетної політики є визначення її ефективності. Серед безпосередніх критеріїв – виконання за плановими показниками бюджетних доходів і видатків, темпи зростання доходів і видатків бюджету, розміри та динаміка змін бюджетного дефіциту та державного боргу.

Для визначення ефективності бюджетної політики також використовуються показники зростання ВВП, внутрішнього споживання, рівня безробіття для збільшення фонду оплати праці та підвищення соціальних стандартів. Вплив бюджетної політики на національну економіку виправдовує використання макроекономічних показників.

Реалізація бюджетної політики здійснюється через бюджетний механізм, який включає комплекс інструментів: основний орган бюджетного процесу, бюджетний план, бюджетні норми і нормативи, доходи і видатки бюджету, бюджетний контроль. Ця система методів, засобів і засобів повинна вирішувати соціально-економічні проблеми і створювати сприятливі умови для розвитку суспільства.

За допомогою бюджету здійснити перерозподіл валового внутрішнього продукту для забезпечення соціальної рівності та створення сприятливого соціального клімату в країні. Визначено альтернативні підходи до вирішення проблем соціально-економічного розвитку країни за допомогою бюджетного планування – важливого інструменту підвищення ефективності бюджетних витрат у всіх аспектах соціально-економічного розвитку. При цьому бюджетні норми і нормативи визначають мінімальні витрати на забезпечення соціально-економічного розвитку на душу населення, забезпечують рівні права для всього населення на здобуття певної освіти, медичної допомоги та культурних послуг. Тобто від доходів країни залежить соціально-економічний розвиток країни та рівень життя людей.

Державні витрати ефективні, коли вони стимулюють економічне зростання та покращують сукупний попит і споживання. Держава через бюджетні витрати впливає на доходи та рівень життя мешканців. Таким чином, держава також впливає на перерозподільний процес. Виявлення порушень цільового використання бюджетних коштів у бюджетному механізмі забезпечує державний бюджетний контроль та сприяє ефективному, своєчасному та належному фінансуванню державних потреб. Національне бюджетне регулювання забезпечує реалізацію цілей національної бюджетної політики, нормальне

виконання функцій держави, покращення бюджетних та економічних показників, збільшення бюджетних видатків та ефективності використання.

До найважливіших напрямів активізації бюджетної політики України, Як частини фінансово-економічної політики держави, варто віднести наступні: ресурси, залучені для фінансування дефіциту бюджету доцільно направляти на посилення інвестиційної діяльності; мобілізовані грошові кошти необхідно використовувати для вирішення економічних та соціальних проблем з врахуванням не тільки поточних, а й середньо- та довгострокових перспектив; залучення ресурсів державою не повинно негативно впливати на розвиток вітчизняного бізнесу та проведення міжнародних фінансових операцій з метою стабілізації фінансового розвитку країни варто застосувати заходи щодо антиінфляційного регулювання; підвищення ефективності витрат бюджету.

Ще одним напрямом фінансово-економічної політики є грошово-кредитна політика. Під якою розуміють забезпечення стійкості грошового обігу через управління емісією, регулювання інфляції та курсу національної грошової одиниці, забезпечення своєчасності та безперервності розрахунків в національному господарстві шляхом регулювання діяльності банківської системи. Головною метою грошово-кредитної політики є досягнення стійкого зростання суспільного виробництва, стабільного рівня цін, високого рівня зайнятості та балансу зовнішньоекономічної діяльності. Основними інструментами грошово-кредитної політики є: операції на відкритому ринку, зміна норми обов'язкових резервів, облікової ставки, регулювання конкретних видів кредиту та кредитування галузей економіки, регулювання ризику та ліквідності банківських операцій [8].

Динамічні зміни в економіці та фінансово-кредитній сфері вимагають вдосконалення методів та інструментів реалізації грошово-кредитної політики. В інституційному плані на даний час в Україні банки відіграють головну роль в системі фінансового посередництва, акумулювання інвестиційних ресурсів, перевершуючи решту фінансових посередників з економічного потенціалу, тому

розвиток кредитних операцій банків з реальним сектором економіки в більшості визначає темпи та характер структурних перетворень.

Формування гнучкої грошово-кредитної політики відповідно до пріоритетних напрямів розвитку України має бути погоджено з загальними механізмами макроекономічного регулювання та залежить від багатьох чинників. В якості основних напрямів, що впливають на результативність фінансово-кредитних інструментів можна виділити: створення гнучкого механізму рефінансування як напрямку підтримки банківської ліквідності, тобто створення додаткових можливостей, наслідком чого повинно стати підвищення кредитоспроможності та рівня капіталізації банків; лібералізація резервної політики НБУ шляхом розгляду можливості зниження норм обов'язкових резервів; підвищення уваги до якості активів, що передаються в забезпечення з метою вирішення проблеми погіршення якості кредитів, що надаються банками; перетворення ставок з операцій Центрального банку в оперативний інструмент процентної політики, орієнтуючись на них формується рівень доходності на різних сегментах фінансового ринку; розширення об'єму внутрішнього ринку, створення умов для активних операцій з ресурсами на відкритих ринках [9].

Проблематика макроекономічної нестабільності займає одне з головних місць в сучасній економічній теорії, адже усвідомлення причин та природи такої нестабільності є необхідною умовою для обґрунтування економічної політики, спрямованої на ліквідацію макроекономічних дисбалансів. Системна трансформація економіки України обумовлює необхідність глибокого теоретичного дослідження фінансово-економічної політики. Розуміння та сприйняття цього положення для визначення стратегії та тактики України щодо вирішення низки актуальних соціально-економічних питань.

Сучасні тенденції вносять свої корективи під час вибору пріоритетів та напрямів здійснення фінансово-економічної політики держави. На даний час саме у фінансовій сфері сформувались чинники, які спочатку забезпечували економічне зростання, а потім привели до загальної кризи. У зв'язку з цим пріоритети економічної політики кожної країни повинні бути направлені на

вирішення проблем саме в системі фінансових відносин. При цьому необхідно пам'ятати, що особливістю теперішнього часу є те, що ми живемо у так званому “плоскому” світі, в умовах глобалізації, тому регулювання економіки та фінансової системи без врахування світових тенденцій розвитку не має сенсу [10].

Для цього необхідно вдосконалити інституційне забезпечення монетарної політики, яка повинна диверсифікувати канали збільшення грошових пропозицій та посилювати функціональну здатність вітчизняної банківської системи. З метою зниження інфляційних ризиків необхідно розширити довгострокове кредитування. Для цього потрібні інституціональні інструменти, що забезпечать усунення структурних дисбалансів та підтримають цільове кредитування. Потрібно активно розвивати спеціалізовані банківські установи для кредитування малого підприємництва та інвестиційно-інноваційної діяльності [11].

Посилення також потребує бюджетна політика в напрямку вдосконалення планування та здійснення як поточних витрат, так і витрат розвитку. Механізми прямого бюджетного фінансування в майбутньому мають поступово трансформуватися в непрямі засоби бюджетної підтримки, що мають більший мультиплікатор впливу. Для цього бюджетні витрати слід поєднувати з компліментарними політиками, що стимулюють орієнтовану на розвиток поведінку в секторах, що в даний час є отримувачами бюджетних коштів. Підвищення ефективності бюджетних витрат розвитку повинно досягатись на основі їх інституціоналізації в рамках спеціалізованих фінансових установ. Важливим напрямком повинна стати активізація регіонального розвитку. Децентралізація здатна забезпечити високу динаміку економічного зростання, сприяти ефективному використанню бюджетних коштів, формуванню на місцевому рівні сприятливих можливостей для розвитку потенціалу територій. Без системної політики регіонального розвитку загальнонаціонального рівня її вплив буде обмеженим, оскільки саме вона формує інституціональне середовище та забезпечує стратегічний розвиток регіонів.

В Україні перспективними напрямками фінансово-економічної політики мають стати: вдосконалення інституційного середовища фінансового управління;

підвищення дієвості бюджетної політики; вдосконалення заходів щодо валютного регулювання; утримання стабільного рівня цін; забезпечення збалансованості макроекономічних показників; з метою підвищення рівня соціальних гарантій держави удосконалити інституційні засади фінансового забезпечення соціальної сфери. Для України впровадження системи ефективної державної фінансово-економічної політики повинно також сприяти забезпеченню інноваційного економічного розвитку, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробника, рівня й якості життя та закласти підґрунтя для стійкого економічного розвитку. Вибір моделі фінансово-економічного розвитку – це не просто виконання теоретичної концепції, а результат втілення принципів, що залежать від національної особливості кожної країни. Саме на цьому етапі формуються конкурентні переваги держави.

Бюджетна політика є важливим інструментом регулювання не лише економічного, а й соціального розвитку країни, оскільки безпосередньо впливає на обсяги доходів населення, фінансові показники діяльності бізнесу, обсяги доходів державного та місцевих бюджетів тощо. Сьогодні науковці та практики в сфері оподаткування виділяють декілька підходів до формалізації напрямів впливу бюджетної політики на рівень макроекономічної стабільності країни: 1) по-перше, бюджетна політика є ефективним інструментом забезпечення економічного зростання в країні, її стабільного функціонування; 2) по-друге, бюджетна політика розглядається як інструмент стимулювання соціального прогресу в країні та підвищення матеріального добробуту населення; 3) по-третє, бюджетна політика виступає засобом регулювання обсягів доходів та заощаджень населення, ділової активності в країні [12].

Вплив бюджетної політики країни на платників податків, на рівень міграції, офіційне працевлаштування населення, обсяг чистого прибутку підприємств, показники діяльності окремих галузей економіки забезпечується за рахунок застосування низки інструментів такого впливу: 1) застосування різних за розміром ставок податків та зборів для різних платників податку чи об'єктів оподаткування; 2) маніпулювання з розміром та правом на отримання платниками

податку податкових пільг; 3) внесення змін до нормативних актів шляхом зміни переліку об'єктів оподаткування; 4) застосування пільгових режимів оподаткування, надання платниками податків права на отримання податкових знижок чи податкових пільг.

Серед зазначених податкових інструментів більшість вчених виокремлює рівень податкового навантаження як такий, що здійснює найбільший вплив на поведінку економічних суб'єктів, обсяг їх витрат та заощаджень, здатність здійснювати капіталовкладення тощо. При цьому актуальним залишається проблема визначення оптимального рівня податкового навантаження з метою збалансування потреб держави з інтересами суспільства, оскільки обсяг податкових надходжень, з одного боку, є вагомим джерелом формування доходів бюджету, а з іншого – зумовлює зміну в доходах платників податків.

Оцінювання впливу бюджетної політики держави на рівень її макроекономічної стабільності доцільно здійснювати в розрізі таких складових:

1) використуваних податків на споживання, підвищення податкових ставок за якими впливає на підвищенням цін на товари та послуги, щ, з одного боку, негативно впливає на купівельну спроможність населення, попит на такі товари, а з другого, в економічних суб'єктів виникає потреба у застосуванні механізмів компенсації додаткових податкових витрат, зазвичай за рахунок економія на матеріалах, закупівлі більш дешевої сировини, зниження розміру заробітної плати працівників, скорочення штатних працівників тощо.

2) податків на капітал, зростання навантаження за якими призводить до порушення рівноваги на ринку капіталу унаслідок зміни вартості факторів виробництва. Зокрема, зростання ставки на податок на доходи фізичних осіб негативно позначається на купівельній спроможності населення, його матеріальному забезпеченні, якості життя. Підвищення ставок за податком на прибуток підприємств знижує їх інвестиційні можливості, потенціал до розширеного відтворення тощо. Підвищення ставок податків на доходи за депозитами негативно впливає на банківські вклади, тим самим загрожуючи стабільності банківської системи країни.

3) запровадження податків на майно (умови оподаткування за ними визначають органи місцевого самоврядування), розмір яких визначає рівень активності на ринку нерухомості країни. Фахівці вважають, що за умови ефективної системи оподаткування податками на майно (надання пільг та преференцій набувачам права власності на майно) рівень привабливості ринку майна в країні суттєво зростає.

Макроекономічна рівновага та стійке зростання економіки безпосередньо залежать від стабільності державних фінансів, яка забезпечується виваженою бюджетно-податковою політикою, і, передусім, збалансованим державним бюджетом, що досягається завдяки фіскальній ефективності податкового законодавства [13, с. 89] та податкової системи в цілому. Найбільш повно економічний рівень розвитку податкової системи у докризовий, кризовий і період рецесії можна оцінити за допомогою критеріїв ефективності бюджетно-податкової політики та індикаторів податкового навантаження: зіставлення темпів приросту податкових надходжень із темпами ВВП; визначення частки податкових надходжень у складі ВВП та доходах держбюджету, податкового навантаження, коефіцієнта еластичності податків та співвідношення фактичного та оптимального рівня оподаткування тощо. Перелічені показники окреслюють можливість виконання державою своїх фінансових зобов'язань перед суспільством та ефективність використання основного регулюючого інструменту економічного зростання – податків.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

2.1. Аналіз бюджетної політики України в умовах воєнного стану

Важливою складовою економічної політики будь-якої держави є її фінансова політика, яка «становить сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які держава здійснює за допомогою фінансової системи щодо організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання валового внутрішнього продукту країни і підвищення добробуту всіх членів суспільства» [14, с. 84].

В економічній літературі часто використовують як рівноцінні поняття бюджетної політики, податкової політики та фіскальної політики.

Скажімо, В. Тарангул звертає увагу на те, що «за англо-американською традицією «фіскальна політика – це бюджетна політика», зокрема, у оксфордському фінансовому словнику визначено фіскальну/бюджетну політику, як політику використання державних видатків для впливу на макроекономічні умови» [15, с. 75].

Окремі науковці акцентують увагу на відмінності цих понять. На їх думку, «фіскальна політика, яка відображає дії держави щодо централізації частини виробленого національного продукту та її подальшого суспільного використання, умовно може бути поділена на два напрями - податкову і бюджетну політику» [16, с. 119-120].

На основі цього можемо констатувати, що відмінність понять «бюджетна політика» і «фіскальна політика» науковці обґрунтовують, виходячи з поділу фіскальної політики на бюджетну і податкову. Тобто, існування двох рівноправних політик єдиного ієрархічного рівня (бюджетної і податкової) по суті обумовлює ситуацію, за якої фіскальна політика, окрім бюджетної, до свого

складу включає і податкову політику. З іншого боку, бюджетна політика не є фіскальною, адже вона не включає податкову політику. Саме з останнім твердженням як логічним наслідком осмислення сутності підходу науковців щодо відмінності фіскальної та податкової політики ми не погоджуємося.

О. Базилінська під бюджетно-податковою політикою розуміє «заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво не інфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування бюджету в цілому» [17].

Як складову фінансової політики держави бюджетно-податкову політику трактує О. Теліженко, зазначаючи, що «бюджетно-податкова політика – це складова фінансової політики держави в сфері оподаткування, державних витрат та державного бюджету, спрямована на забезпечення зайнятості населення і стримування інфляційних процесів. Виступає інструментом перерозподілу ВВП за допомогою системи оподаткування, бюджетних витрат та соціальних трансфертів» [18, с. 36].

У свою чергу, Л.Сергієнко бюджетно-податкову політику трактує як складову «фінансової політики держави, а також вид управлінської діяльності держави, щодо зміни державних витрат та оподаткування, надання пільг, субсидій, трансфертних платежів з метою регулювання ділової активності, підтримки високого рівня зайнятості, запобігання різких коливань цін та забезпечення стабільного соціально - економічного розвитку держави в цілому» [19, с. 54].

В. Дем'янишин визначає бюджетну політику держави із ідентифікацією її суб'єктів та змістовного наповнення (як «діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин, засобів бюджетної тактики для їхнього досягнення, а також застосування цих засобів» [20, с. 33]).

Господарський кодекс України підкреслює цільову спрямованість бюджетної політики, вказуючи, що «це політика, спрямована на оптимізацію та

раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу» [21].

Безумовно, фінансова політика бюджетного забезпечення соціального розвитку реалізується через відповідну бюджетну політику держави. Бюджетна політика, у свою чергу, характеризується наявністю конкретної морфологічної структури (змістовне наповнення – цільова зорієнтованість – відношення до системи вищого ієрархічного рівня управління – ідентифікація суб'єктів). Хоча варто зазначити, що термін «бюджетна політика», який використовувався донедавна у фінансовій науці, все ж не втратив своєї актуальності, є вживаним і, по суті, виступає синонімом до терміну «фіскальна політика».

Разом з тим, О. Січняк звертає увагу на те, що «західний підхід як у визначенні предмету дослідження (фіскальна політика), так і у своїй суті обмежується основними принциповими напрямками – оподаткування та видатки, а також вказує на об'єкт здійснення – того, хто реалізує публічне управління» [22, с. 8].

Відтак можемо стверджувати, що фінансова політика соціального забезпечення є складовою фінансової політики держави, яка: по-перше, здійснюється в процесі формування та використання бюджетного фонду; реалізується за допомогою технології досягнення цільових орієнтирів шляхом виконання функцій; забезпечується через бюджетний процес та процес управління фінансовими відносинами; ідентифікується із застосуванням функціонально-цільового підходу; по-друге, розглядається як діяльність держави щодо обґрунтування концепції, ідентифікації цілей та визначення завдань із окресленням методів їх вирішення у сфері формування і використання бюджетного фонду та практичної реалізації заходів забезпечення досягнення поставленої мети управління бюджетними відносинами через бюджетний процес.

Основною ціллю бюджетної політики є фінансове забезпечення соціального та економічного розвитку країни. При цьому набувають особливого значення дві обставини:

1) сам процес розвитку характеризується циклічними коливаннями, що здійснює суттєвий вплив на стабільність досягнення та забезпечення функціонування соціальних стандартів життєдіяльності людей;

2) соціальний та економічний розвиток залежить не лише від фінансової політики.

Відтак стратегічною метою бюджетної політики має бути ефективне забезпечення соціального розвитку країни. Основною ж тактичною ціллю є зменшення величини та частоти циклічних коливань в економіці. При цьому обидві цілі на практиці повинні реалізовуватися одночасно в межах єдиної цілісної бюджетної політики.

Одним з важливих факторів кризових явищ в Україні стала невиважена податкова політика держави, у результаті якої відбулося гальмування інноваційно-інвестиційних процесів, що у свою чергу призвело до зниження рівня реальних податкових надходжень. В свою чергу економічна ефективність податкової політики відображає здатність здійснювати позитивний вплив на економічний розвиток. Аналіз економічної ефективності податкової політики має на меті оцінити вплив податкових заходів на економіку країни та її соціальний захист. Для проведення такого аналізу необхідно використовувати різні методики та інструменти, зокрема:

- аналіз впливу податкових заходів на збільшення/зменшення доходів держави;

- аналіз впливу податкових заходів на збільшення/зменшення обсягів інвестицій та розвитку підприємництва;

- аналіз впливу податкових заходів на соціальний захист населення;

- аналіз впливу податкових заходів на рівень життя населення;

- аналіз впливу податкових заходів на конкурентоспроможність національної економіки.

Система адміністрування податків і зборів складається: з реєстрації та обліку платників податків, обробки податкових декларацій, обліку платежів (податкових зобов'язань), обслуговування платників податків, податкового контролю, апеляцій платників податків та погашення податкового боргу.

Важливе місце при оцінці економічної ефективності податкової політики має індекс економічної свободи. У ньому – чіткі відповіді на гострі питання зі сфери економіки, соціалки та розвитку. Економічна свобода – найцінніший нематеріальний актив сучасності. Індекс розраховується на основі чотирьох груп показників: верховенство права, рівень втручання, ефективність регулювання та відкритість ринку. Індекс економічної свободи вважає кожен компонент однаково важливим для досягнення позитивних переваг економічної свободи і кожна свобода однаково зважується при визначенні балів країни. Країни, які розглядають економічні реформи, можуть знайти чималі можливості для покращення економічних показників у тих чинниках, за якими вони мають найнижчі результати.

В Індексі-2022 Україна посіла 130-е місце з показником 54,1 бала зі 100 можливих (максимально можлива свобода). Останні 30 років Україна знаходиться у зоні з гострим дефіцитом економічної свободи. У порівнянні з Індексом-2021 Україна погіршила свій показник із 56,2 бала до 54,1 бала. Ці фактори можуть свідчити про значні обов'язкові обмеження для економічного зростання та процвітання (табл. 2.1).

За вказаними показниками, Україна є країною з невільною економікою, а це суттєво стримує інвестиції та економічний розвиток країни. Також індекс інвестиційної привабливості країни дає змогу зрозуміти ставлення бізнесу до інвестиційного клімату країни. Структура індексу базується на трьох рівнях: це рівень трьох стовпів (передумови, основні чинники, а також економіка диференціації та агломерації). Складається з рядів даних або підфакторів, які агрегуються з рядів даних третього рівня.

Інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України дещо відновився у другій половині 2022 року - до 2,48 балів, що співставно зі

значеннями 2020 року під час активної фази пандемії Covid-19. Такими є результати нової хвилі експертного дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією. А у першій половині 2022 року Індекс впав на пів пункту та склав 2,17 балів з 5-ти можливих.

Попри війну, 99% компаній Асоціації планують продовжувати працювати на ринку України у 2023 році, а 63% збираються інвестувати в Україну навіть у воєнний час. Зокрема, CEO розповідають про плани інвестицій на 2023 рік в першу чергу у підтримку власного бізнесу - в зарплати, податки, сталий розвиток, диджитал, внутрішні процеси, енергоефективність, логістику.

Таблиця 2.1

Динаміка Індекса інвестиційної привабливості України 2017-2022рр

[23]

Рік	1- е півріччя	2-е півріччя
2017	3,15	3,03
2018	3,1	3,07
2019	2,85	2,95
2020	2,51	2,4
2021	2,84	2,73
2022	2,48	2,17

Найбільш популярними галузями для інвестицій залишаються агро, ІТ, фарма, транспорт, FMCG. З'являються підприємці, що мають плани інвестувати в військову/оборонну сферу.

Повномасштабна військова агресія росії проти України продовжує очолювати перелік факторів негативного впливу на інвестиційний клімат, на другому місці опинились атаки на українську енергосистему, на третьому - корупція, на четвертому - слабка судова система. Серед небагатьох позитивних змін бізнес-лідери найвище оцінили надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит і квот на український експорт та «транспортний безвіз» з ЄС. Аналіз економічної ефективності податкової політики в Україні показує, що система оподаткування має проблеми та недоліки, які впливають на економіку

країни. Основними з них є проблеми, які впливають на ефективність податкової політики в Україні, такі:

- високий податковий тягар - Україна має один з найвищих податкових тягарів в Європі, що створює складнощі для бізнесу та призводить до відтоку капіталу з країни. Високі податки також можуть зменшувати платоспроможність населення та знижувати рівень життя;

- низький рівень збору податків - українська система збору податків має багато недоліків, такі як відсутність ефективних механізмів контролю та збору податків і це може призвести до зниження обсягу збору податків та збільшення тіньової економіки;

- недостатня прозорість та простота системи оподаткування – українське оподаткування має складну структуру та велику кількість податків та зборів. Це створює складнощі для бізнесу та може призводити до корупції.

- нездатність системи оподаткування пристосуватися до змін в економіці - українська система оподаткування не завжди може швидко та ефективно пристосуватися до змін в економіці, що може призводити до недостатньої реакції на нові виклики та можливості.

Для покращення економічної ефективності податкової політики в Україні необхідно провести в першу чергу якісну реформу системи оподаткування. Це дасть поштовх для розвитку малого та середнього бізнесу, соціально-економічного розвитку, виведе бізнес з тіні і поступово зробить Україну привабливою державою для інвестицій та соціальної надасть соціальні гарантії її населенню.

Соціальна ефективність податкової політики полягає в тому, щоб забезпечити розподіл доходів та багатств належним чином, зменшити рівень бідності та нерівності, покращити якість життя населення та забезпечити соціальну справедливість.

Податкові важелі зазначених механізмів здійснюють регуляторну функцію податків у сфері соціального розвитку держави. У свою чергу, соціальна система держави представлена:

- соціальними гарантіями щодо соціальних стандартів (мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, неоподаткований мінімум, споживчий кошик тощо);

- соціальним захистом непрацевдатного та безробітного населення, малозабезпечених верств населення, багатодітних сімей тощо;

- соціальним розвитком, до якого зараховують охорону довкілля та здоров'я, раціональне використання ресурсів, ринок праці, освіту, соціальне підприємництво й виробництво, соціальне страхування та кредитування тощо.

До основних інструментів регулювання податками соціального розвитку належать такі:

- податкові пільги, що представлені знижками з об'єкта оподаткування;
- коригування податкової ставки;
- податкові відрахуваннями;
- податки з нульовою ставкою чи взагалі звільнення від сплати податків;
- відстрочкою податкового платежу;
- податковими канікулами та податковим кредитом;
- поверненням частки сплаченого податку;
- невизнанням оподаткованою операцію або об'єктом оподаткування.

До критеріїв соціальної ефективності відносять:

- забезпечення рівноцінних початкових умов для всіх платників,
- обґрунтованість податкових пільг,
- врахування факторів потенційних можливостей і реальних результатів платників,
- оптимальне поєднання прямих і непрямих податків,
- ступінь довіри суспільства до податкових органів,
- встановлення правильних орієнтирів соціальної політики,
- відчуття справедливості оподаткування,
- ступінь тиску податків на найбідніші прошарки населення.

Кількісно визначити критерій соціальної ефективності податкової політики досить складно, оскільки результат її функціонування – не тільки результат

наповнення дохідної частини бюджету. Попри складність, соціальну ефективність податкової політики можна кількісно виміряти за допомогою показника соціальної віддачі податків, який показує відношення соціальних видатків, які включають в себе видатки на охорону здоров'я, охорону навколишнього природного середовища, житлово-комунальне господарство, духовний та фізичний розвиток, соціальний захист та соціальне забезпечення, до обсягу податкових надходжень. Цей показник вираховується за формулою:

$$B = \frac{\text{Соціальні видатки}}{\text{Податкові надходження}} \quad (2.1)$$

де B – соціальна віддача податків.

До соціальних видатків бюджету за Бюджетним кодексом України віднесено такі:

- видатки Зведеного бюджету на охорону навколишнього природного середовища;
- видатки бюджету на житлово-комунальне господарство;
- видатки бюджету на духовний та фізичний розвиток;
- видатки бюджету на охорону здоров'я;
- видатки бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення.

До груп податкових надходжень за ПК України належать такі:

- податки на доходи, прибуток, збільшення ринкової власності;
- податки на власність;
- збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів;
- внутрішні податки на товари та послуги;
- податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції;
- місцеві податки та збори;
- інші податки та збори.

У випадку, коли соціальні видатки перевищують податкові надходження, не можна стверджувати, що система перерозподілу в країні соціально спрямована, адже це може характеризувати кризовий стан в економіці, коли рецесія економічних процесів негативно впливає на добробут населення, що

зумовлює підвищення рівня соціальних стандартів та забезпечення. Також некоректно стверджувати, що незначна частка соціальних видатків, що припадає на 1 грн податкових надходжень, деструктивно впливає на добробут населення, оскільки результат може бути зумовлений значними податковими пільгами.

Середнє значення соціальної віддачі України 2018-2022рр. становить 68,36% (рис. 2.1). Це можна пояснити заходами підтримки українських підприємців та підприємств в основному шляхом надання пільг зі сплати податків. Держава бере на себе велику відповідальність за підтримання соціального благополуччя. На жаль, неефективно. Відбувається ефект спіралі: з кожним роком зростає потреба у виплаті соціальних допомог через інфляцію та постійне підвищення соціальних стандартів при хронічному бюджетному дефіциті. Отже, показник соціальної віддачі податків має достатньо суперечливий характер, його рівень потрібно характеризувати з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників його формування.

Дослідження аспектів соціальної віддачі податків дає змогу розкрити суть цього поняття, як показника, що одночасно характеризує принцип соціальної відповідальності та додану частку до грошової одиниці податків, що за певних обставин у межах чинного правового поля повертається через соціальні механізми забезпечення добробуту суспільства.

Рис. Динаміка соціальної віддачі податків 2018-2022 рр. [24]

Бідність – це одна з соціально-економічних проблем світу. Вона є результатом відмінностей щодо матеріального становища індивідів і сімей, а тому

завжди існувала й існує в усіх суспільствах, навіть у найрозвиненіших. Світовий інститут дослідження розвитку економіки Університету ООН прогнозував зростання кількості людей, які живуть за межею бідності. Основні причини бідності в Україні пов'язані з низьким рівнем економічного розвитку, недостатнім рівнем зайнятості та низькою заробітною платою, високим рівнем корупції, недостатнім рівнем доступу до освіти та здоров'я, нерівним розподілом доходів та регіональними відмінностями (рис. 2.2).

У 2021-му році, за висновками аналітиків, Україна практично оговтала від економічної кризи, спричиненої пандемією коронавірусу. Усі прогнози експертів вказували на те, що поточний 2022 рік продовжить позитивну динаміку. Проте повномасштабне вторгнення росії у лютому критично вплинуло на весь економічний курс. Багатьом підприємствам, господарствам та людям пережити 2022 рік допомогли так звані фінансові «подушки безпеки». Але сьогодні ресурси практично вичерпані. Бідність – це накопичувальне поняття.

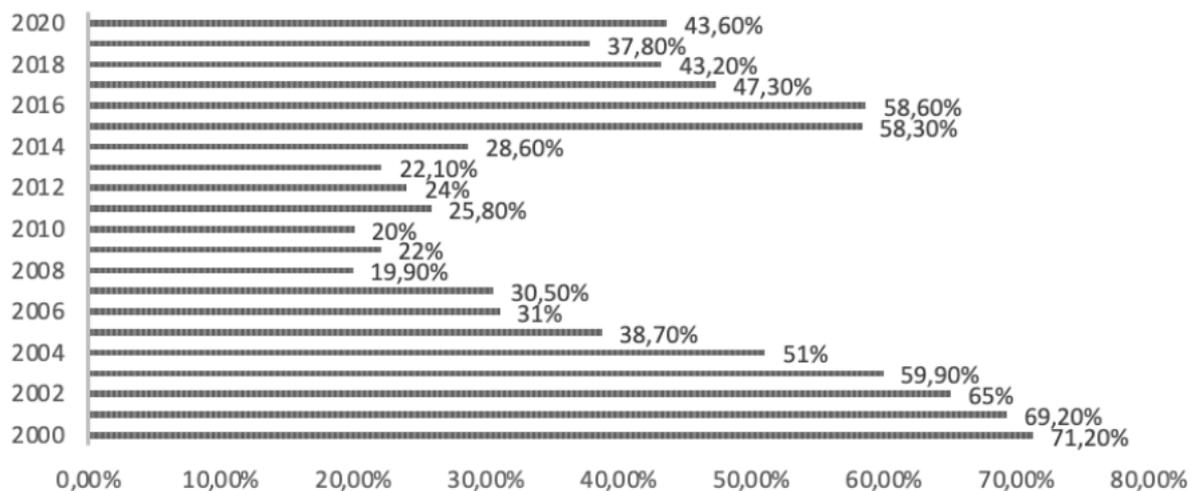

Рис. 2.2. Рівень бідності в Україні 2000 – 2020 рр. [24]

Світовий банк прогнозує, що до кінця 2023 року рівень бідності в Україні може зрости до 55 % населення.

У рейтингу ООН Німеччина займає верхній рядок по багатьох показниках, таким як рівень освіти, розмір ВВП, рівень індексу розвитку людини, індекс верховенства закону. Такі важливі показники, як рівень доходу на душу населення та тривалість життя також дозволяють занести ФРН в список найбільш

успішних країн світу. Але ж питання бідності теж актуально для цієї країни. Згідно з звітом про бідність за 2022 рік, бідність у Німеччині досягла нового сумного максимуму 16,6% на другий рік пандемії, цей показник збільшився на 600 тисяч, ніж до пандемії, але держава намагається кожному допомогти та підтримати у складні часи.

Для стабільного розвитку суспільства представників середнього класу в суспільстві повинно бути не менше 50% (рис. 2.3). В Україні до справжнього європейського середнього класу можна віднести не більше 15%.

Рис. 2.3 Стратифікаційний поділ суспільства в Україні 2022 р. [25]

Середній клас в Україні існує, хоч це поняття й відносне. В Україні 14% представників середнього класу та ще 34,9% – близьких до середнього класу, тобто трохи нижче. До вищого класу відносять 1% населення, нижчого – 30,7%. Найвища частка середнього класу на Заході (17,4%), а найнижча - на Півдні (10,3%) [25]. Такі показники є небезпечними, оскільки з урахуванням надвисокого рівня бідності майже неможливо гарантувати стабільність у суспільстві. Наслідком нерівності є звуження можливостей економічного зростання, консервація бідності, макроекономічна нестабільність, збільшення рівня тіньової економіки (наприклад, корупція) й недовіра до влади.

Важливо пам'ятати, що соціальна ефективність податкової політики є взаємопов'язаною з економічною ефективністю. Якщо податкова політика не забезпечує економічну ефективність, то вона не зможе забезпечити і соціальну ефективність. Тому необхідно забезпечувати баланс між економічною та соціальною ефективністю при розробці та впровадженні податкової політики.

2.2. Стратегічні напрями бюджетної політики міста Дніпро та їх вплив на соціально-економічний розвиток

Розвиток податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування вимагає точного визначення умов та пріоритетів його забезпечення. Реформа місцевого самоврядування, яка проводиться в напрямку формування спроможних територіальних громад, здатних безпосередньо або через органи місцевого самоврядування забезпечити ефективне використання наявних ресурсів за рахунок наданих повноважень для свого подальшого розвитку, забезпечила формування нових вимог до особливостей податкової системи.

Система формування доходів бюджетів впродовж років незалежності розвивалася в контексті перехідної економіки та мала фіскальний характер (що свідчить про направленість формування та ведення податкової політики держави на максимальну акумуляцію фінансових ресурсів до бюджету), проте не орієнтувалася на сталі економічне зростання як стратегічну умову розвитку. Це свідчить про суттєві перекося у реалізації функцій, що результувалося негативним впливом на соціально-економічний розвиток держави, оскільки саме податкова система виступає одним з основних базисів її існування. Загалом серед основних проблемних аспектів розвитку податкової системи в Україні варто виділити такі:

- нерівномірність розподілу податкового тягаря між платниками податків та високий рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання;
- неоптимальна структура податків;
- нестабільність законодавчої системи у сфері оподаткування;
- складність процедур оподаткування.

Серед іншого, однією з ключових проблем функціонування податкової системи в Україні є відсутність стратегічного бачення її розвитку та чітко обґрунтованої концепції використання податкового механізму. Станом на сьогодні, в умовах системних секторальних трансформацій в Україні, для

подолання зазначених недоліків розвиток податкової системи має ґрунтуватися на чіткому визначенні національних пріоритетів, врахуванні євроінтеграційного вектора, а також економічних, соціальних, екологічних, інституційно-управлінських та інноваційних чинників і умов розвитку держави. Водночас

науковці виділяють обґрунтовані вимоги, яким має відповідати ефективна розвинена податкова система. До таких вимог відноситься:

1) забезпечення зближення умов оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб через досягнення поетапного вирівнювання податкових ставок по окремих платежах;

2) мінімізація витрат на процес оподаткування платників, що, проте, не має негативно позначатися на веденні інформаційної діяльності щодо розвитку податкових компетентностей та податкової культури, запобіганні податковим злочинам та корупції;

3) спрямованість функціонування податкової системи на реалізацію політики сталого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, підвищення зайнятості населення, розвиток та запровадження природоохоронних заходів;

4) формування податків як єдиної цілісної системи з чітко визначеними метою справляння, охопленням об'єктів оподаткування, алгоритмами адміністрування та бюджетами зарахування; організація процесу стягнення податків має результуватися досягненням соціальної спрямованості та рівності, а податкове навантаження сприяти зростанню підприємницької активності платників [26].

Обґрунтування пріоритетів розвитку податкової системи відбулося в контексті прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», в якій такими пріоритетами є:

1) побудова простої економічно справедливої, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків системи;

2) створення умов для сталого розвитку національної економіки;

3) забезпечення достатнього наповнення державного та місцевого бюджету.

Основними напрямками розвитку податкової системи є:

– формування сприятливого інституційного середовища та вдосконалення законодавства України в напрямках: 1) досягнення ефективної боротьби із схемами ухиляння від сплати податків, зокрема вдосконалення системи адміністрування ПДВ; 2) формування ефективних організаційно-інституційних засад розвитку податкового контролю; 3) забезпечення єдино вірних правил справляння та адміністрування податків без можливості порізно трактувати положення нормативних актів в частині сплати податків; – підвищення податкової культури – формування нових взаємовідносин між платниками податків та органами ДПС на засадах взаємодопомоги і довіри, забезпечення відкритого доступу платників податків до інформації про їх сплату; – стимулювання економічного зростання – формування нових правил справляння податків в напрямі підвищення конкурентоспроможності вітчизняного підприємництва, легалізації тіньового сектору, активізації інноваційно-інвестиційних процесів, забезпечення простоти податкових норм для суб'єктів господарювання та скорочення витрат платників на нарахування та сплату податків;

– посилення спроможності місцевого самоврядування – розвиток податкової системи має ґрунтуватися на засадах фіскальної децентралізації та спрямовуватися на посилення адміністративно-управлінського і фінансово-економічного потенціалів місцевої влади.

Основними орієнтирами розвитку податкової системи в контексті децентралізації визначено забезпечення фіскальної самостійності органів місцевого самоврядування для надання якісних соціальних послуг в умовах їх наближення до безпосередніх споживачів та підвищення ефективності вирішення важливих завдань управління територією на місцевому рівні. Водночас практика функціонування податкової системи свідчить про суттєві проблеми щодо дотримання балансу інтересів населення, органів управління різних рівнів та суб'єктів господарювання.

Так, підвищення рівня податкового навантаження супроводжується зниженням економічного розвитку з одночасним підвищенням рівня надаваних суспільних благ як результату збільшення соціальних видатків. З іншої сторони, зниження податкового навантаження тягне за собою економічне зростання в результаті активізації суб'єктів господарювання та одночасне зниження якості надання суспільних благ. Така залежність вимагає обґрунтованого виваженого підходу до встановлення та справляння податків і ведення податкової політики на місцевому рівні. А враховуючи обмеженість дослідження податкової системи умовою реформи місцевого самоврядування в Україні, основний акцент варто зробити саме на питанні концептуалізації її розвитку в напрямі забезпечення спроможності місцевого самоврядування.

Необхідність зміни орієнтирів розвитку податкової системи викликана невідповідністю її параметрів цілям та завданням сучасного напрямку соціально-економічного розвитку держави, зумовленої: по-перше, зміною соціально-політичної організації суспільства; по-друге, зміною економічних концепцій оподаткування; по-третє, суперечностями між потребою оптимізації податкової системи та неможливістю її здійснення за відповідних вихідних умов [27].

Основними напрямками використання зазначених податкових інструментів в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування визначено:

– ефективного встановлення органами управління місцевих податків та зборів та посилення ролі місцевих податків в складі доходів місцевих бюджетів. За рахунок встановлення цих податків органи місцевого самоврядування мають можливість суттєво наростити власні фінансові ресурси, адже володіють повноваженнями щодо визначення умов оподаткування цими платежами, встановлення пільг, переліку платників податків, податкових ставок тощо. Окрім того, на сьогодні можна говорити про суттєвий невикористаний потенціал майнових податків, які входять до складу місцевих податків і зборів;

– максимізацію справляння податків до бюджетів, яка лежить в площині налагодження ефективної та результативної взаємодії органів місцевого

самоврядування з суб'єктами господарювання, які функціонують на території, для збільшення надходжень до бюджету;

- забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження та його зменшення із одночасним пошуком бюджетних компенсаторів, що можливо для реалізації, зокрема, в контексті встановлення та справляння майнових податків;

- посилення податкового контролю, зокрема, за умови взаємодії органів місцевого самоврядування та органів ДПС щодо подолання ухилення від сплати податків та максимізації податкових надходжень;

- формування умов для розвитку на території підприємництва, що можливе через ефективну взаємодію з суб'єктами господарювання, а також ведення ефективної стабільної податкової політики на місцевому рівні стимулюючого характеру;

- забезпечення ефективної інформаційно-роз'яснювальної роботи та взаємодії органів місцевого самоврядування і платників податків. Розвиток податкової системи в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування у нинішніх реаліях державотворення має будуватися і змінюватися в комплексі зі структурними реформами, зміною територіальної організації влади та децентралізацією, корелюватися з бюджетною видатковою політикою та спрямовуватися на збалансування бюджету у довгостроковій перспективі.

Дніпропетровська область займає 2 місце за інвестиційною привабливістю серед регіонів України. У загальній структурі капітальних інвестицій найбільшу складають власні кошти підприємств та організацій 85,7 %.

За 2014 – 2018 рр. в області спостерігається загальна тенденція збільшення частки коштів місцевих бюджетів державних централізованих інвестицій (з 1,7 % у 2014 р. до 10,9 % у 2018 р.), що свідчить про позитивні наслідки децентралізації. Однак головним джерелом інвестицій залишаються власні кошти підприємств і організацій – 83,3 % від загального обсягу по області [28].

Переважну більшість капітальних вкладень (59,0 %) у 2018 р. Було спрямовано у промисловість, на другому місці за обсягами інвестування за

видами економічної діяльності знаходяться операції з нерухомим майном – 9,8 % від загальних обсягів капітальних інвестицій. На третьому – сільське, лісове та рибне господарство – 5,2 % загальних обсягів капітальних інвестицій.

SWOT-аналіз розвитку м. Дніпра: фінансово-бюджетна ситуація подано в табл. 2.2 [29].

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз розвитку м. Дніпра: фінансово-бюджетна ситуація

Сильні сторони	Оцінка	Слабкі сторони	Оцінка
1. Тенденція до збільшення бюджету міста внаслідок бюджетної децентралізації (можливі інвестиції в інфраструктуру, також інші інвестиції)	27,05 %	1. Розмір основних податків, які спрямовуються у бюджет Дніпра, визначається на національному рівні	20,76 %
2. Наявність доступних інструментів контролю громадськості за витратами бюджетних коштів, прозорість бюджетних процесів	16,00 %	2. Значна “тінізація” бізнесу	20,95 %
3. Тенденція до збільшення політичної “ваги” міських голів великих міст на національному рівні	14,29 %	3. Залежність від субвенцій на освіту і медицину	16,95 %
4. Широка база оподаткування	15,05 %	4. Екологічний податок не покриває екологічних потреб	17,33 %
5. Можливості для наповнення спеціального фонду бюджету (оренда комунальної власності)	15,81 %	5. Недостатня дисципліна і якість виконання тендерних робіт	11,24 %
6. Пандемія – доповнена реальність Певний “запас міцності” бюджету мегаполісу	11,81 %	6. Пандемія – доповнена реальність Зменшення надходжень у міський бюджет через зниження ділової активності в світі, Україні та місті зокрема)	12,76 %
Можливості	Оцінка	Загрози	Оцінка
1. Поглиблення децентралізації з передачею більших повноважень щодо формування податків громадам	22,86 %	1. “Тінізація” бізнесу	17,52 %
2. Отримання міжнародної донорської допомоги	15,05 %	2. Корупція	19,05 %
3. Зростання податкових надходжень за рахунок розвитку ІТ-сектора. За аналітичним дослідженням, проведеним на замовлення “IT-Dnipro Community”, за участю ЄБРР, у разі подальшого успішного	19,24 %	3. Згорання децентралізації через політичні і безпекові чинники	20,76 %
		4. Звуження бази оподаткування через ризики економічної (корпоративної) глобалізації	14,10 %
		5. Погіршення інвестиційного рейтингу України з відповідним відтоком фінансово-інвестиційного капіталу	16,00 %
			11,43 %

розвитку ІТ-галузі її частка в регіональному продукті на 2025 рік становитиме 6 % (зараз 3 %)		6. Пандемія – доповнена реальність Суттєвий перегляд на національному рівні відрахувань до місцевих бюджетів при реагуванні на кризи	
4. Розширення бази оподаткування за рахунок розширення бізнесу в регіони, зокрема, через ефект агломерації	17,90 %		
5. Розширення бази оподаткування за рахунок нових бізнесів, відкритих завдяки міжнародним інвесторам	11,05 %		
6. Пандемія – доповнена реальність Створення міської фінансово-управлінської інституції на засадах взаємодовіри між бізнесом, владою та громадянами	13,71 %		

До сильних сторін було віднесено [28]:

1. Наявність “Ноосфери” як якірного центру інновацій.
2. Часткове збереження наукового потенціалу міста (металообробка, космос, енергоефективність, хімічна галузь, медицина, біологія, сільське господарство).
3. Високий рівень культури підприємництва серед ІТ-фахівців. Існування галузевого об’єднання, яке підтримує розвиток бізнесу в ІТ-галузі (“IT-Dnipro Community”). Існування ІТ бізнес-школи.
4. Наявність бізнес-спільноти з відносно великим ступенем концентрації капіталу.
5. Дислокація основних космічних підприємств, центр кооперації підприємств галузі.
6. Імідж промислового міста: Дніпро – “місце концентрації” великих металургійних компаній.
7. Тенденція до збільшення бюджету міста внаслідок бюджетної децентралізації (можливі інвестиції в інфраструктуру, також інші інвестиції).
8. Наявність доступних інструментів контролю громадськості за витратами бюджетних коштів, прозорість бюджетних процесів.

9. Зменшення металургійного виробництва в Дніпрі, часткова відмова від застарілих технологій.

10. Наявність міських екологічних програм (електротранспорт, моніторинг води і повітря тощо) та відповідного департаменту в структурі органу місцевого самоврядування.

11. Транспортна доступність до всіх мікрорайонів міста. Наявність потенціалу для перспективного розвитку міської інфраструктури масового громадського транспорту (метро, міська залізниця, канатні дороги).

12. Розвинена мережа вулиць та доріг із покриттям.

13. Присутність у місті великих роботодавців. Наявність менеджерів (великих підприємств і мереж), здатних керувати великими проєктами.

14. Значна кількість ІТ-фахівців з досвідом створення ефективних продуктів. Креативний клас створює робочі місця у сфері послуг.

15. Наявність усіх видів мереж.

16. Велика концентрація ресурсів у великому місті.

17. Діючий генеральний план розвитку м. Дніпра.

18. Статус Дніпра як міжобласного регіонального центру (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області).

19. Локальне пом'якшення клімату та забезпечення життєвих, технічних і рекреаційних потреб населення завдяки розташуванню на березі великої водойми.

До слабких сторін зараховано [28]:

1. Низькі можливості для перепрофілювання потужних промислових підприємств, значна залежність від однієї галузі або державного підпорядкування.

2. Низьке фінансування науково-дослідних робіт. Відсутність дієвих програм на підтримку стартап-інкубаторів, акселераторів, технопарків.

3. Корупція, нерівномірна соціальна відповідальність бізнесу.

4. Недостатня привабливість міста для кваліфікованих кадрів.

5. Зношеність ресурсів “старої промисловості”.

6. Відсутність заявленої SMART-спеціалізації міста (перспективної стратегії заохочення інвестицій в ті напрямки, які повинні доповнювати виробничі активи регіону для створення його внутрішнього потенціалу і міжрегіональних порівняльних конкурентних переваг у майбутньому).

7. Значна “тінізація” бізнесу.

8. Розмір основних податків, які спрямовуються у бюджет міста, визначається на національному рівні.

9. Застарілі технології виробництва, велика кількість та погане очищення викидів і скидів.

10. Високий рівень забруднення ґрунту, підземної і поверхневої води – накопичений та поточний. Госпфекальні скиди в зливову каналізацію, дренавання у ґрунт. Неєфективне та небезпечне поводження з твердими побутовими відходами.

11. Низька якість доріг місцевого значення, зношеність мостів і шляхопроводів.

12. Відсутність об’їзної дороги, транзит через місто.

13. Відтік кваліфікованих кадрів до інших міст: Києва, Харкова, в Західну Україну та за кордон. Загальна тенденція до скорочення населення міста.

14. Порівняно низький середній рівень якості життя. Заміна освіченого і матеріально незалежного населення на менш освічене та заможне.

15. Зношеність інженерної інфраструктури.

16. Відсутність парадигми: Громада міста = сукупність мікрोगромад.

17. Генеральний план розвитку Дніпра розробляється не в м. Дніпрі – відсутність платформи (інституції) для обговорень просторового розвитку міста.

18. Центр занепадаючої індустріальної агломерації.

19. Необхідність утримання потужної системи каналізації зливової води через наявність крутих схилів, низин, та характер ґрунтів.

Як можливості для міста визначено [28]:

- здійснення чітких і системних кроків щодо розвитку сфери інновацій сприятиме національному лідерству у цій сфері, що буде генерувати конкурентні переваги та інвестиційну привабливість;
- збільшення державних субвенцій на освіту, залучення інвесторів, розбудова державно-приватного партнерства в освіті;
- відкриття ринків ЄС для середнього і малого бізнесу;
- зростання попиту на продукцію міста в інших регіонах України (зокрема продовольча промисловість);
- залучення стратегічного інвестора в космічні підприємства, приватних космічних компаній рівня SME (small and medium enterprises);
- здешевлення і доступність новітніх технологій (3D-друк, штучний інтелект, роботи, data-центри, глобальний інтернет);
- поглиблення децентралізації з передачею більших повноважень щодо формування податків громадам;
- зростання податкових надходжень за рахунок розвитку ІТ-сектора. За аналітичним дослідженням, проведеним на замовлення “ІТ-Dnipro Community” за участю ЄБРР, у разі подальшого успішного розвитку ІТ-галузі її частка в регіональному продукті на 2025 рік становитиме 6 % (зараз 3 %);
- ревіталізація старопромислових територій;
- ліквідація стихійних звалищ, упровадження сортування та сміттєпереробки, включення сміття в енергетичний оборот;
- програми на національному або регіональному рівні – будівництво метро, аеропорту;
- застосування нових технологій (матеріали, ремонт, будівництво, обслуговування доріг);
- втілення стратегічних заходів із запобігання “відтоку мізків” на парадигму “притоку мізків” (залучення / релокація та утримання фахівців креативних індустрій з інших регіонів);
- реформа децентралізації надає громадам можливість використовувати власні кошти на інфраструктурні проекти;

- розроблення стратегічних планів розвитку окремих “субрайонів” (локалізованих мікрогромад) у контексті загальної стратегії міста (інтегрована концепція розвитку);

- розроблення системного документа, який поєднує між собою Генеральний план, Стратегію, Інтегровану концепцію розвитку та SMARTспеціалізацію. Визначити просторову прив’язку рішень Стратегії та SMARTспеціалізації;

- використання людського ресурсу в 6 млн осіб (зона впливу міжобласного регіонального центру);

- використання рекреаційного потенціалу складних ділянок.

Як загрози визначено [28]:

- погіршення інвестиційного рейтингу України з відповідним відтоком фінансово-інвестиційного капіталу;

- вплив економічних чинників на упровадження інновацій;

- значна “тінізація” малого бізнесу, низький рівень офіційної заробітної плати, велика кількість незареєстрованих працюючих;

- посилення на державному рівні фіскального тиску на малий бізнес;

- закриття зовнішніх ринків для експортно-орієнтованих підприємств Дніпра;

- продовження поточного стану ”колоніального виробництва” – ситуації, коли через зміни законодавства і політики втрачено взаємовплив громади і розташованих у місті індустрій, індустрії перетворюються на місце працевлаштування жителів міста низької і середньої кваліфікації;

- згортання децентралізації через політичні і безпекові чинники;

- корупція; – висока вартість усіх проєктів, пов’язаних з екологічною ситуацією, відсутність короткострокового прибутку з інвестицій для більшості з них, відсутність державної підтримки;

- ризики, пов’язані зі станом річки Дніпро: обміління, цвітіння, гноїння органічних залишків, накопичення та попадання до атмосфери забрудненого осадку;

- обмежені технічні характеристики аеропорту;
- висока залежність галузей від імпорتنих енергоносіїв, зокрема, газу (виробництво будівельних матеріалів) та нафтопродуктів (вартість перевезень);
- тенденція до скорочення населення призводить до зменшення рентабельності соціальної та інженерної інфраструктури, до деградації суспільних благ;
- монополії на ринках постачання енергії та енергоносіїв;
- згортання децентралізації, або обмеження окремих її аспектів на державному рівні;
- загроза ігнорування стратегічного управління просторовим розвитком.

Управління просторовим розвитком в “ручному” режимі;

- вплив воєнної загрози на інвестиційну привабливість;
- загроза жертв та великих збитків через зсуви та осідання ґрунтів.

Пріоритетність позицій за впливом на розвиток міста запропоновано в таблиці 2.3 [29].

Таблиця 2.3

Пріоритетність позицій за впливом на розвиток міста

№	Позиція SWOT	Місце	Оцінка
1	Географічне розташування, суміжні території	11	5,19 %
2	Клімат, природні ресурси, ландшафт, ґрунти, гідрологічний режим місцевості	12	4,52 %
3	Екологічна ситуація	5	9,10 %
4	Адміністративно-територіальний поділ та формування територіальної громади міста	9	6,72 %
5	Наявність містобудівної документації на рівні міста	10	6,53 %
6	Демографічна ситуація, ринок праці	7	8,06 %
7	Інфраструктура (транспортна, зв'язку)	6	8,91 %
8	Інфраструктура інженерна, енергетична	8	7,57 %
9	Містоутворюючі галузі, великий бізнес, якорі	3	10,74%
10	Сфера досліджень та інновацій, економічної діяльності, яка має інноваційний потенціал	1	11,54%
11	Розвиток підприємницького середовища	2	10,93%
12	Фінансово-бюджетна ситуація	4	10,62%

На основі SWOT-аналізу та візії майбутнього авторами Стратегії було виділено 3 пріоритетні стратегічні напрями: стратегічний напрям А “Інноваційність”, стратегічний напрям В “Комфорт” і стратегічний напрям С “Ідентичність” і визначено оперативні цілі та завдання (рис.2.4).

Рис. 2.4. Піраміда Дніпра: стратегія 2030 [29].

Фінансово-бюджетна ситуація займає 4-е місце в рейтингу SWOT-аналізу за вказаними показниками. Її оцінка становить 10,62%. Це можна вважати важливим аспектом у загальному контексті стратегічного аналізу для міста. Нижче розглянемо, чому це важливо:

Чому це важливо:

1. **Стабільність та розвиток:** Стабільна фінансово-бюджетна ситуація дозволяє місту реалізовувати різноманітні проекти та програми для розвитку і покращення інфраструктури, економіки та соціальних сфер.
2. **Інвестиційний привабливість:** Міста з добре управліним бюджетом та ефективною фінансовою стратегією стають більш привабливими для інвесторів, що може сприяти економічному розвитку.

3. Соціальні програми: Стабільний бюджет дозволяє забезпечувати соціальні програми, такі як освіта, охорона здоров'я та соціальна допомога, що покращує якість життя мешканців.

4. Гнучкість управління: Місто з можливістю ефективно реагувати на економічні труднощі або несподівані витрати має більшу гнучкість у вирішенні проблем та виконанні стратегічних завдань.

5. Довіра громади: Стабільний бюджет сприяє довірі громади до муніципалітету, що може бути важливим фактором у підтримці місцевого управління.

У вересні Кабінет Міністрів схвалив проєкт державного бюджету України на 2024 рік та направив його на розгляд до парламенту. 19 жовтня Верховна Рада підтримала його у першому читанні 285 голосами «За». Бюджетні процеси розпочалися і на місцях – з'явився проєкт рішення Дніпровської міської ради «Про бюджет Дніпровської міської територіальної громади на 2024 рік».

Документ опублікували на сайті міськради 23 жовтня. Так, доходи бюджету міста у наступному році заплановані на рівні 16 мільярдів 902 мільйонів 829 тисяч гривень. Видатки за прогнозом становитимуть сумарно 16 мільярдів 715 мільйонів 329 тисяч гривень [30].

У порівнянні з діючим бюджетом на 2023 рік, до якого вносили зміни наприкінці вересня, то наступного року і доходи і видатки бюджету міста значно впадуть. Так, цього року доходи бюджету заплановані на рівні 25 мільярдів 945 мільйонів 748 тисяч гривень, видатки – у сумі 26 мільярдів 708 мільйонів 331 тисяча гривень (табл. 2.4, рис. 2.5).

Якщо ж повернутися до року наступного, то найбільше коштів заплановано виділити на поповнення статурних фондів наступним департаментам та комунальним підприємствам:

Департаменту благоустрою та інфраструктури – 395 мільйонів 950 тисяч гривень (з них понад 173 мільйони – КП «Дніпроріводоканал», понад 181 мільйон – КП «Теплоенерго», 40 мільйонів – КП «Коменергосервіс», понад 16 мільйонів – КП «Міська ритуальна служба»);

Департаменту транспорту та транспортної інфраструктури (на внески до статутних капіталів) – 333 мільйони 814 тисяч гривень (з них понад 245 мільйонів – КП «Дніпровський електротранспорт», понад 88 мільйонів – КП «Дніпровський електротранспорт – понад 88 мільйонів гривень). Ще більше 304 мільйонів гривень – на поповнення обігових коштів КП «Дніпровський метрополітен»;

Департаменту з питань місцевого самоврядування, внутрішньої та інформаційної політики – понад 67 мільйонів гривень.

Станом на 31 грудня 2024 року граничний обсяг боргу міста має складати не більше 937 мільйонів 499 тисяч гривень, граничний обсяг гарантованого міськрадою боргу – 2 мільярди 100 мільйонів 375 тисяч гривень.

Щодо доходів бюджету, то більша їх частина, 14 мільярдів 47 мільйонів 765 тисяч гривень – це податкові надходження. Неподаткові кошти – 392 мільйони 904 тисяч гривень. Ще 2 мільярди 393 мільйони 970 тисяч гривень – це освітня субвенція та субвенція на завершення будівництва метрополітену (понад 549 мільйонів гривень) [30].

Заплановані видатки бюджету Дніпра на 2024 рік

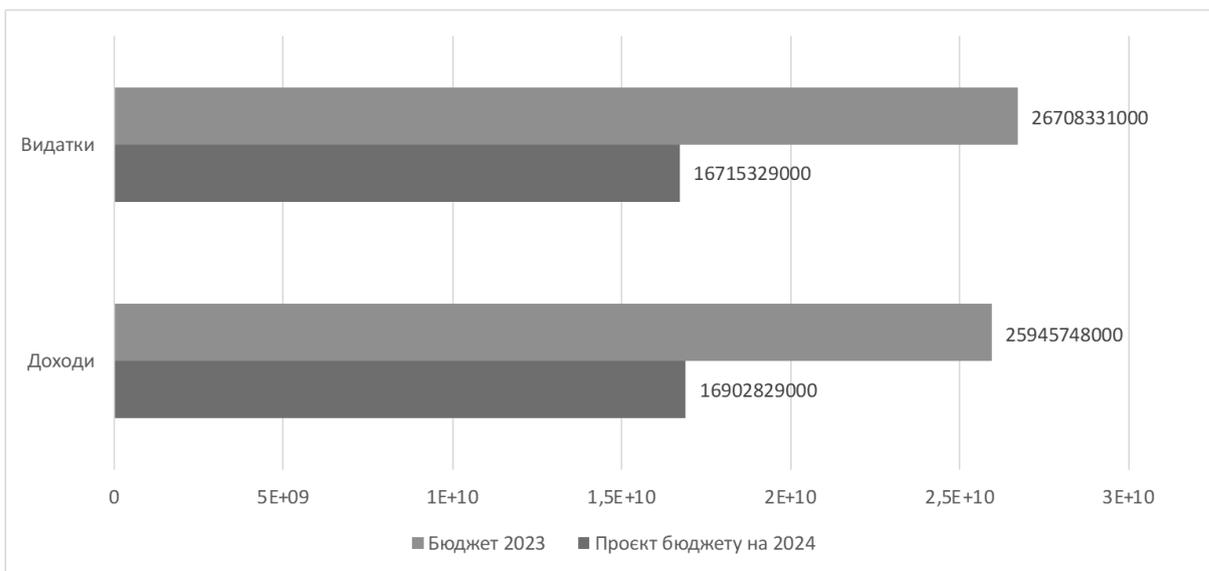
Якщо ж розглянути заплановані на 2024 рік у Дніпрі видатки за сферами, то отримаємо:

- на державне управління – понад 850 мільйонів гривень;
- на освіту – понад 5 мільярдів 999 мільйонів гривень;
- на охорону здоров'я – понад 579 мільйонів гривень;
- на соціальний захист та соціальне забезпечення – понад 682 мільйони гривень;
- на культуру і мистецтво – понад 185 мільйонів гривень;
- на фізичну культуру і спорт – понад 292 мільйони гривень;
- на житлово-комунальне господарство – понад 3 мільярди 43 мільйони гривень;
- на економічну діяльність – понад 4 мільярди 168 мільйонів гривень;
- на іншу діяльність – понад 911 мільйонів гривень.

Таблиця 2.4. Порівняння проекту бюджету на 2024 та бюджету 2023 [31]. Майже мільярд гривень виділили на допомогу ЗСУ та оборонні проекти для міста. Кожного кварталу, після підрахунку надприбутків, суму видатків на армію збільшуватимуть [32].

Проект бюджету на 2024	
Доходи	16902829000 грн
Видатки	16715329000 грн
Бюджет 2023	
Доходи	25945748000 грн
Видатки	26708331000 грн

Рис. 2.5. Порівняння проекту бюджету на 2024 та бюджету 2023

Також понад 8,7 мільярда (майже 61%) заклали на зарплати медпрацівникам та освітянам, а також оплату комунальних послуг та енергоносіїв — насамперед в освітніх і медичних закладах. З цієї ж суми фінансуватимуть соціальні програм для людей.

Пріоритетними галузями для бюджету, за повідомленням міськради, залишаються освіта, медицина, транспорт і житлово-комунальне господарство.

2.3. Специфіка соціально-економічного розвитку в місті Дніпро

До загального фонду обласного бюджету у 2022 періоді надійшло 9 011,2 млн грн, що склало 109,0 % до річного плану (понадпланові надходження – 743,2 млн грн). Порівняно з показниками 2021 року надходження зменшилися на 1 025,8 млн грн або на 10,2% [33].

Виконання за основними дохідними джерелами склало: податку на доходи фізичних осіб – 5 493,2 млн грн, що становить 112,8 % до плану і на 28,2 % більше надходжень 2021 року; рентної плати за користування надрами – 1 818,1 млн грн або 104,0 % до плану і на 27,1 % більше 2021 року; податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки – 1 320,5 млн грн або 91,0 % до плану і на 2 696,6 млн грн менше, ніж за попередній рік, через зниження у 2022 році рівня ділової активності платників податку, зменшення прибутковості підприємств та впровадженням низки податкових змін в умовах воєнного стану.

Надходження до спеціального фонду обласного бюджету у звітному році склали 549,1 млн грн або 92,9 % до плану і на 7,5 млн грн або на 1,4 % більше, ніж за 2021 рік. Власних надходжень бюджетних установ до спеціального фонду обласного бюджету за 2022 рік отримано 369,9 млн грн, що на 80,7 млн грн або на 27,9 % більше фактичних надходжень 2021 року[33].

Екологічного податку надійшло 171,8 млн грн, що становить 78,2 % до річного плану та на 26,1 % менше надходжень 2021 року, через зменшення 7 178,7 видобутку корисних копалин підприємствами гірничозбагачувального комплексу області в умовах воєнного стану, що призвело до зменшення викидів, скидів та розміщення забруднюючих речовин [33].

У цілому до загального та спеціального фондів обласного бюджету за 2022 рік надійшло 9 560,2 млн грн податків і зборів, що склало 107,9 % до уточненого річного плану та 90,4 % до фактичних надходжень попереднього року.

До загального фонду обласного бюджету у звітному періоді надійшло 9 011,2 млн грн, що склало 109,0 % до річного плану (понадпланові надходження

– 743,2 млн грн). Порівняно з показниками 2021 року надходження зменшилися на 1 025,8 млн грн або на 10,2% [33].

Виконання за основними дохідними джерелами склало: податку на доходи фізичних осіб – 5 493,2 млн грн, що становить 112,8 % до плану і на 28,2 % більше надходжень 2021 року; рентної плати за користування надрами – 1 818,1 млн грн або 104,0 % до плану і на 27,1 % більше 2021 року; податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки – 1 320,5 млн грн або 91,0 % до плану і на 2 696,6 млн грн менше, ніж за попередній рік, через зниження у 2022 році рівня ділової активності платників податку, зменшення прибутковості підприємств та впровадженням низки податкових змін в умовах воєнного стану.

Надходження до спеціального фонду обласного бюджету у звітному році склали 549,1 млн грн або 92,9 % до плану і на 7,5 млн грн або на 1,4 % більше, ніж за 2021 рік. Власних надходжень бюджетних установ до спеціального фонду обласного бюджету за 2022 рік отримано 369,9 млн грн, що на 80,7 млн грн або на 27,9 % більше фактичних надходжень 2021 року.

Екологічного податку надійшло 171,8 млн грн, що становить 78,2 % до річного плану та на 26,1 % менше надходжень 2021 року, через зменшення 7 178,7 видобутку корисних копалин підприємствами гірничозбагачувального комплексу області в умовах воєнного стану, що призвело до зменшення викидів, скидів та розміщення забруднюючих речовин.

У цілому до загального та спеціального фондів обласного бюджету за 2022 рік надійшло 9 560,2 млн грн податків і зборів, що склало 107,9 % до уточненого річного плану та 90,4 % до фактичних надходжень попереднього року.

Отже, обласний бюджет показав позитивні результати, завершивши звітний період з надходженнями у розмірі 9 011,2 млн грн, що становить 109,0% до річного плану. При цьому вдалося зібрати понадпланові 743,2 млн грн. Надходження за основними дохідними джерелами були різними: податок на доходи фізичних осіб та рентна плата за користування надрами перевиконали

плани, тоді як податок на прибуток підприємств не досягнув планових значень через складнощі в економіці та впровадження податкових змін.

Спеціальний фонд обласного бюджету також відзначився позитивними показниками, перевиконавши план на 92,9% та отримавши більше коштів від бюджетних установ порівняно з попереднім роком.

Однак екологічний податок скоротився через зменшення видобутку корисних копалин у зв'язку з воєнним станом. Загалом, обласний бюджет 2022 року відображає баланс між досягненням певних цілей та впливом економічних та податкових факторів, враховуючи навантаження від військових подій та змін у галузі оподаткування.

Видатки загального фонду обласного бюджету за основними галузями у звітному періоді проводилися за рахунок власних доходів та трансфертів з державного бюджету – додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, коштів освітньої субвенції та субвенції на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я, які надійшли у повному обсязі, та інших [33].

З урахуванням викладеного, освоєння коштів на утримання установ і закладів та на виконання регіональних програм склало 4 983,5 млн грн або 95,3 % до планових показників, у тому числі на:

- галузь “Освіта” – 2 808,8 млн грн (95,3 % до плану), з них головними розпорядниками коштів: департаментом освіти і науки облдержадміністрації – 2 373,7 млн грн (94,8 % до плану); управлінням культури, туризму, національностей і релігій облдержадміністрації – 221,1 млн грн (99,7 % до плану); департаментом охорони здоров'я облдержадміністрації – 202,1 млн грн (99,3 % до плану); обласною радою – 6,3 млн грн (96,1 % до плану); департаментом інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації – 5,5 млн грн (51,8 % до плану);

- галузь “Охорона здоров'я” – 1 114,7 млн грн (98,2 % до плану) головним розпорядником коштів – департаментом охорони здоров'я облдержадміністрації;

- галузь “Фізична культура і спорт” – 70,0 млн грн або (91,5 % до плану), у тому числі головними розпорядниками коштів: департаментом молоді і спорту облдержадміністрації – 56,7 млн грн (92,0 % до плану); департаментом освіти і науки облдержадміністрації – 13,3 млн грн (92,9 % до плану).

На реалізацію заходів затверджених регіональних програм освоєно:

По обласній програмі “Здоров’я населення Дніпропетровщини на 2020 – 2024 роки”, затвердженій рішенням Дніпропетровської обласної ради від 13 грудня 2019 року № 535-20/VII (із змінами), на придбання медикаментів і витратних матеріалів – 181,4 млн грн (запобігання та лікування серцево-судинних, судинно-мозкових та хірургічних хвороб; лікування гематологічних захворювань; заходи з розвитку донорства крові та її компонентів тощо) та медичного обладнання – 306,5 млн грн, на проведення робіт з реконструкції мереж медичного киснепостачання – 86,0 млн грн, що дало можливість поліпшити медичну допомогу населенню області [33].

По регіональній цільовій соціальній програмі “Освіта Дніпропетровщини” до 2024 року, затвердженій рішенням Дніпропетровської обласної ради від 05 листопада 2021 року № 121-8/VIII (із змінами), на придбання шкільних автобусів, у тому числі обладнаних місцями для дітей з особливими освітніми потребами, спрямовано залишки освітньої субвенції минулих років в сумі 94 683,6 тис. грн. За вказані кошти придбано 46 шкільних автобусів для громад області шляхом централізованої закупівлі на засадах співфінансування [33].

На виплату матеріальної допомоги (Комплексна програма соціального захисту населення Дніпропетровської області на 2020 – 2024 роки, затверджена рішенням Дніпропетровської обласної ради від 13 грудня 2019 року № 534-20/VII (із змінами)) – 26,4 млн грн пільговим категоріям населення, а саме малозабезпеченим особам та громадянам, які опинилися у скрутному становищі; членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України щомісячну соціальну матеріальну допомогу; одноразову грошову допомогу медичним та іншим працівникам комунальних закладів охорони здоров’я, які захворіли на

гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2 тощо.

У рамках реалізації заходів з оздоровлення та відпочинку дітей протягом року департаментом соціального захисту населення облдержадміністрації та департаментом освіти і науки облдержадміністрації забезпечено оздоровлення та відпочинок 191 дитини, що потребують особливої соціальної уваги та підтримки – 3 166,8 тис. грн [33].

Виплачено щомісячні та річні стипендії видатним спортсменам області та їх тренерам з олімпійських неолімпійських видів спорту тощо згідно Цільової соціальної комплексної програми розвитку фізичної культури і спорту в Дніпропетровській області до 2024 року, затвердженої рішенням Дніпропетровської обласної ради від 02 грудня 2016 року № 122-7/VII (із змінами), 9 745,1 тис. грн. По Регіональній міжгалузевій Програмі щодо надання фінансової підтримки комунальним підприємствам (установам), що належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ та міст Дніпропетровської області, на 2013 – 2023 роки – 744,5 млн грн, з них внески до статутного капіталу суб'єктів господарювання – 704,0 млн грн. По Програмі створення та використання матеріальних резервів для запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій у Дніпропетровській області на закупівлю матеріальних цінностей – 119,9 млн грн. По Програмі розвитку місцевого самоврядування у Дніпропетровській області в частині коштів на виконання доручень виборців – 89,1 млн грн. По Регіональній програмі інформатизації “Електронна Дніпропетровщина” – 24,9 млн грн.

На виконання заходів Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки у 2022 році спрямовано: кошти, що надходять у порядку відшкодування втрат лісогосподарського виробництва, у сумі 11,3 млн грн або 100 % до річних призначень на виконання комплексних заходів з відновлення зрошувальних систем; кошти обласного фонду охорони навколишнього природного середовища

у сумі 17,3 млн грн або 24,6 % до річних призначень на природоохоронні заходи. Кредиторська заборгованість станом на 01.01.2023 року склала 6,1 млн грн.

На виконання обласних та регіональних програм виділялася субвенція державному бюджету на виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів у сумі 147,9 млн грн з яких освоєно 145,3 млн грн, а саме [33]: Програми впровадження державної політики органами виконавчої влади – 34,4 млн грн; Регіональної програми забезпечення громадського порядку та громадської безпеки на території Дніпропетровської області – 95,2 млн грн тощо. Регіональної цільової програми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, забезпечення пожежної безпеки Дніпропетровської області – 8,9 млн грн.

Отже, у звітному періоді видатки загального фонду обласного бюджету були проведені за рахунок власних доходів та трансфертів з державного бюджету, зокрема додаткових дотацій на здійснення видатків, переданих з державного бюджету. Загальна сума освоєння коштів на утримання установ і закладів та на виконання регіональних програм склала 4 983,5 млн грн, що становить 95,3% до планових показників.

За галузями, освоєння коштів на освіту склало 95,3%, на охорону здоров'я - 98,2%, а на фізичну культуру і спорт - 91,5%. Головними розпорядниками коштів були відповідні департаменти та управління облдержадміністрації.

Загальною тенденцією є те, що освоєння коштів на рівні обласного бюджету переважно відбулося близько до планових показників. Важливо врахувати, що деякі підгалузі, зокрема галузь інформаційної діяльності та комунікацій, мали нижчий рівень освоєння коштів.

Це свідчить про те, що обласний бюджет був реалізований відносно ефективно, з врахуванням потреб основних галузей, таких як освіта, охорона здоров'я та фізична культура і спорт.

В 2022 році при річному плані реверсної дотації визначеному Законом України “Про Державний бюджет України на 2022 рік” 773,7 млн грн перераховано до державного бюджету 107,5 млн грн з урахуванням вимог

постанови Кабінету міністрів України від 09 червня 2021 року № 590 “Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану”.

З обласного бюджету передано іншу дотацію бюджетам територіальних громад області враховуючи рівень виконання доходів, а також для забезпечення в умовах воєнного часу вжиття заходів з важливих питань життєзабезпечення територіальних громад у сумі 60,0 млн грн.

Галузь “Соціальний захист та соціальне забезпечення” – 596,6 млн грн або (91,2 % до плану), у тому числі головними розпорядниками коштів [33]: департаментом соціального захисту населення облдержадміністрації – 579,3 млн грн (91,9 % до плану); апаратом облдержадміністрації (контактний центр) – 8,1 млн грн (97,9 % до плану); службою у справах дітей облдержадміністрації – 7,8 млн грн (67,7 % до плану); департаментом молоді і спорту облдержадміністрації – 1,2 млн грн (35,9 % до плану); департаментом освіти і науки облдержадміністрації – 0,2 млн грн (22,0 % до плану).

Отже, з аналізу виділених сум можна визначити, що найбільший обсяг фінансування призначено на соціальний захист через Департамент соціального захисту населення. Водночас інші підрозділи, такі як Служба у справах дітей, Департамент молоді і спорту та Департамент освіти і науки, отримали менше фінансування, що може вказувати на менший обсяг завдань чи проєктів у їхніх компетенційних сферах порівняно із Департаментом соціального захисту населення.

За 2022 рік до загального фонду бюджету Дніпровської міської територіальної громади надійшло доходів (без урахування трансфертів, отриманих з бюджетів вищого рівня) у сумі 15 571,1 млн грн, а з урахуванням міжбюджетних трансфертів — 17 798,6 млн грн, що становить 100,1 % та 99,3 % до уточненого плану відповідно [34].

У 2022 році на замовлення департаменту капітального будівництва Дніпровської міської ради завершено проектування та отримано позитивні експертні звіти по об'єктах: «Реконструкція проїжджої частини вул.

Січеславської Набережної на ділянці від буд № 39 до вул. Кам'яної»; «Реконструкція вул. Інженерної».

Департаментом благоустрою та інфраструктури Дніпровської міської ради згідно Програми реформування та розвитку комунального господарства міста Дніпра на 2020-2024 роки у 2022 році проводились такі роботи.

Ремонт доріг. Відремонтовано 105 тис.м² зруйнованого дорожнього покриття. Виконано ремонт тріщин в асфальто-бетонному покритті 1 100 пог. м, люків оглядових колодязів та камер підземних інженерних міських комунікацій 75 од. Роботи виконувались на головних магістральних вулицях міста.

Гідроспоруди. Виконано ремонт 374 дощових камер, 232 люків оглядових колодязів, ремонт колекторів зливової каналізації, виконано очищення 4 782 дощових колодязів, 567 оглядових колодязів та 32 км труб дощових колекторів, проведено очищення випускних частин зливових мереж та відкритих русел водостоків завдовжки 12,9 км.

Утримання доріг. Санітарним очищенням та утриманням вулиць підприємствами комунального господарства охоплена площа біля 11,3 млн м² (553 об'єкти).

В зимовий період використовувалось 207 одиниць спеціалізованої техніки, в тому числі: посипочної - 87 од., малої посипочної техніки - 24 од., снігоочисної - 50 од., навантажувальної 10 од., самоскидів 36 од. та використано протиожеледних матеріалів в кількості 38 тис. тон.

Поточний ремонт мереж зовнішнього освітлення. Змонтовано світильників - 2 920 од., самонесучого проводу - 60,81 км, встановлено електроопор - 313 од., замінено лампи у світильниках - 10512од., встановлено електроопор - 99 од.

Зелене господарство. Виконано роботи з поточного ремонту та утримання зелених насаджень на площі 352,3 га [34]:

- відремонтовано та улаштовано автономну систему поливу на площі 7 412 м²;

- омолоджено та обрізано дерев та кущів - 37 564 од.;

- видалено дерев - 5 318 од.;

- висаджено квіткової розсади 306 000 од.

Поточний ремонт малих архітектурних форм. Змонтовано оцинковане пішохідне огороження 770 пог. м, улаштовано лавочок 33 од., встановлені 201 од. антипаркувальних стовпчиків та стовпчики на розділовій смузі, встановлено металеве бар'єрне огороження протяжністю 0,7 км, улаштовано та відремонтовано 49 урн для сміття.

Замінено 33 од. аварійних опор контактної мережі, з них: залізобетонних - 14 од. та металевих - 19 од.

Робота підприємства в умовах воєнного стану [34]. Постійно проводилася робота щодо забезпечення потреб військової адміністрації та територіальної оборони:

- участь у забезпеченні виробами для загороджувальних та інженерних споруд (протитанкові конструкції типу "Їжак", протиколісні шипи/скоби, обладнання для бліндажів, військових фортифікаційних споруд типу «Габіон» та інше);

- участь в логістичних операціях з отримання штабом міста гуманітарної допомоги;

- забезпечення транспортними та іншими послугами військових підрозділів при виконанні завдань територіальної оборони.

Утримання в робочому стані 3 од. закріплених захисних споруд, які переведені в режим цілодобового функціонування. В наявності електроенергія, водопостачання, каналізація, система обігріву. Функціонують дитячі кімнати, створені запаси питної води, медичних засобів, тощо.

Утримання, проведення ремонту та налаштування засобів централізованого оповіщення населення (сирени), які розміщені на 2 об'єктах підприємства (правий та лівий берег).

Створено та організовано цілодобове функціонування 6 од. «Пунктів Незламності» на об'єктах підприємства. Інформація, щодо адрес їх розміщення оприлюднена в засобах масової інформації.

По КП «Дніпровський метрополітен» Дніпровської міської ради [34]. За 2022 рік послугами метрополітену скористались 3 727,6 тис. пасажирів, у тому числі: платних - 2 286,4 тис. пас., пільгових - 1 441,2 тис. пас. Крім того, безкоштовно перевезено у березні - травні 2022р. - 1 438,8 тис. пас. у зв'язку з введенням воєнного стану та використанням метро, як укриття. Таким чином, загальний обсяг перевезень складає 5 166,4 тис. пас.

Проведено капітальні ремонти 5-ти вагонів; капремонт систем пожежного водопостачання в електродепо; моторкомпресора, тягового двигуна; кабельних металоконструкцій у тунелі тунельного, станційного водопроводів; ескалаторів (№2 ст. Метробудівників, №3 ст. Пр. Свободи); освітлення тунелю, тупиків та з'єднувальної колії електродепо високовольтної та низьковольтної кабельної мережі на станціях і в тунелях.

За інформацією, наданою департаментом соціальної політики Дніпровської міської ради, у місті Дніпрі реалізація завдань у сфері соціального захисту здійснювалась згідно програм:

- Комплексна програма соціального захисту мешканців міста Дніпра на 2022 - 2026 роки;
- Міська комплексна програма соціального захисту громадян м. Дніпра, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи на 2022 - 2026 роки;
- Програма підтримки учасників антитерористичної операції, осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, бійців-добровольців та членів їх сімей м. Дніпра «Родина героя» на 2022-2026 роки;
- Комплексна програма підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2022-2026 роки;
- Програма щодо сприяння територіальній обороні міста Дніпра на 2022 - 2026 роки;
- Програма зайнятості населення по м. Дніпрі на 2022 - 2026 роки;

- Програма соціального захисту дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, та дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, у м. Дніпрі на 2021 - 2025 роки;

- Комплексна програма 3 питань сімейної, гендерної політики, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми на 2023 - 2027 роки.

Зазначені програми спрямовані на підтримку найбільш вразливих верств населення: учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, громадян, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, родини загиблих військовослужбовців, ветеранів праці, дітей війни, ліквідаторів та потерпілих від аварії на ЧАЕС, реабілітованих громадян, жертв нацистських переслідувань, осіб з інвалідністю, сімей з дітьми, прийомних сімей, дітей-сиріт, громадян, постраждалих від домашнього насилля, гендерної нерівності та торгівлі людьми та інші. Представників таких категорій громадян у місті більше 250 000.

В рамках Комплексної програми соціального захисту мешканців. Дніпра «Ветеран», до Дня вшанування воїнів-інтернаціоналістів у лютому 2022 року надано матеріальну допомогу [34]:

- учасникам бойових дій в Афганістані - 298 особам;
- особам з інвалідністю - учасникам бойових дій в Афганістані - 491 особі;
- 96 родин загиблих в Афганістані воїнів та сім'ї померлих учасників бойових дій в Афганістані одержали одноразову допомогу у розмірі 10-ти прожиткових мінімумів.

Сім'ям загиблих (померлих) учасників бойових дій в Афганістані надається щомісячна адресна допомога. На даний час 108 сімей є одержувачами такої допомоги.

З 2017 року надається матеріальна допомога особам з інвалідністю внаслідок війни в Афганістані на лікування та придбання ліків. За 2022 рік таку матеріальну допомогу виділено 29 особам. У 2022 була виплачена щомісячна грошова допомога для 10 сімей працівників органів внутрішніх справ, що зареєстровані у м. Дніпрі, які загинули під час виконання службових обов'язків з

охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю. Допомога надається у розмірі двох прожиткових мінімумів для людей, що втратили працездатність на родину щомісячно.

З нагоди відзначення Дня пам'яті та примирення і Дня перемоги над нацизмом у Другій світовій війні, Дня визволення міста Дніпра та Дніпропетровської області від фашистських загарбників, проводиться низка заходів з привітання 129 валидністю внаслідок війни та учасників бойових дій [34]. З нагоди відзначення Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні надано матеріальну допомогу 115 особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій 1941 - 1945 років. До Дня Партизанської слави у 2022 році надано допомогу 4 партизанам-підпільникам. Ветерани війни та прирівняні до них, за відсутності технічних умов встановлення стаціонарних телефонів у їх квартирах, забезпечуються засобами мобільного зв'язку. У середньому засобами мобільного зв'язку станом на 31.12.2022 користуються 17 осіб.

Почесні громадяни міста, громадяни, що мають особливі заслуги перед Батьківщиною та їх вдови одержують щомісячну допомогу. За 2022 рік 26 одержувачів.

У грудні 2022 року було виплачено матеріальну допомогу особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій в Афганістані, які мають інвалідність - 451 особи.

До Дня Перемоги та до Дня визволення надано матеріальну допомогу 219 особам з інвалідністю внаслідок війни.

За 2022 рік 3014 одержувачам надано щомісячну адресну допомогу на оплату житлово-комунальних послуг родинам, в складі яких є особи з інвалідністю.

До Міжнародного дня осіб з інвалідністю підготовлено 2 розпорядження міського голови про надання матеріальної допомоги особам з інвалідністю для 2 693 громадян.

Протягом січня-грудня 2022 року підготовлено 91 розпорядження міського голови на виплату матеріальної допомоги окремим категоріям громадян міста для 4 133 осіб.

За клопотанням депутатів міської ради у січні-грудні 2022 року підготовлено 39 розпоряджень міського голови на надання матеріальної допомоги для 7 772 мешканців міста. За пропозиціями депутатів Дніпропетровської обласної ради у січні-грудні 2022 року підготовлено 21 розпорядження міського голови на виплату матеріальної допомоги для 1 777 громадянам.

У січні-грудні 2022 підготовлені 11 розпоряджень міського голови на надання матеріальної допомоги на поховання 428 непрацюючих громадян.

У Міському центрі соціальної допомоги протягом 2022 року надано 7 895 послуг з харчування громадян.

Соціальний захист громадян м. Дніпра, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи здійснюється на підставі Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», Комплексної програми соціального захисту мешканців м. Дніпра, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи на 2022-2026 роки.

Проведено наступні заходи [34]:

- надано матеріальну допомогу постраждалим 2 та 3 категорії - для 2 349 громадян;

- надано матеріальну допомогу на лікування та придбання ліків - 37 осіб;

- надано щомісячну адресну допомогу на оплату житлово-комунальних послуг дружинам (чоловікам) померлих громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи для 303 сімей;

- надано матеріальну допомогу 1 317 вдовам (вдівцям) померлих громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- надано матеріальну допомог 996 особам з інвалідністю, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

На виконання Програми щодо сприяння територіальній обороні міста Дніпра на 2022 - 2026 рр. проведено придбання текстильних виробів, продуктових наборів, засобів гігієни, матраців та посуду одноразового використання.

Дніпровською міською радою з метою особливої підтримки та уваги до проблем учасників антитерористичної операції та членів їх сімей було прийнято Програму підтримки учасників антитерористичної операції, осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, бійців-добровольців та членів їх сімей м. Дніпра «Родина героя» на 2022-2026 роки.

Станом на 01.01.2023 року по м. Дніпру у Єдиному державному автоматизованому реєстрі пільговиків було зареєстровано 6 429 учасників антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил (далі - АТО/ООС), з яких 6 070 особам надано статус учасника бойових дій, 306 особам - статус осіб з інвалідністю внаслідок війни та 308 - статус члена сім'ї загиблого (померлого) учасника АТО/ООС.

У 2022 році проведено такі заходи [34]:

- надано одноразову матеріальну допомогу 3 сім'ям загиблих (померлих) учасників АТО/ООС;

- надано щомісячну матеріальну допомогу 165 сім'ям загиблих (померлих) осіб, які брали участь в АТО/ООС у розмірі 2 прожиткових мінімумів для непрацевдатних осіб;

- надано матеріальну допомогу на лікування та придбання ліків 208 особам з інвалідністю внаслідок війни та членам сімей загиблих (померлих) учасників АТО/ООС;

- надано матеріальну допомогу до Дня захисників та захисниць України 456 особам.

Адресну допомоги на оплату житлово-комунальних послуг учасникам АТО/ООС, членам їх сімей та членам сімей загиблих (померлих) осіб, які брали участь в АТО/ООС за 2022 рік надано 2 623 домогосподарствам.

За період з 10.06.2016 року по 01.01.2023 року до департаменту соціальної політики міської ради звернулось більше 5 000 внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованих територій України. Отримано документи на заселення 584 внутрішньо переміщених осіб.

У м. Дніпрі введено в експлуатацію гуртожиток для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, який розташований за адресою: пров. Архітектурний, буд. 2, м. Дніпро, в якому проживає 45 осіб. Також введено в експлуатацію гуртожиток для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, який розташований за адресою: пров. Ялицевий, буд. 5, м. Дніпро, в якому проживає 38 осіб.

У 2022 році на виконання заходів, передбачених Комплексною програмою підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2022-2026 роки: надано 31 936 кейтерингових послуг для внутрішньо переміщених осіб, які зареєстровані у місті Дніпрі після 24.02.2022 року; забезпечено тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб у комунальних закладах, установах, організаціях.

У місті діє Програма соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у м. Дніпро на 2021 - 2025 роки.

Метою Програми є забезпечення оптимального функціонування цілісної системи соціального захисту дітей у м. Дніпро, організація результативної роботи щодо запобігання соціальному сирітству, розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, реабілітація бездоглядних дітей, забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа після завершення терміну перебування в навчальних закладах, сім'ях піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, допомога у створенні побутових умов проживання.

З метою соціального захисту дітей та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з обмеженням життєдіяльності, надання їм широкого кола комплексних

соціальних послуг та різних видів допомоги та підтримки у місті Дніпрі функціонує мережа комунальних закладів соціального захисту для дітей та сімей, а саме: 4 центри соціальної підтримки дітей та сімей («Обійми», «Барвінок», «Довіра», «Мамине щастя»), Дніпровський міський центр денного перебування для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, Дніпровський міський центр соціальних служб.

Загалом протягом 2022 року у стаціонарних відділеннях центрів соціальної підтримки дітей та сімей «Барвінок», «Обійми», «Довіра» отримало допомогу 195 дітей, у денних відділеннях: «Служба підтримки сім'ї» (Обійми) отримало допомогу 38 сімей, де виховується 62 дитини, «Служба раннього втручання» (Довіра) - 49 сімей, у центрі соціальної підтримки дітей та сімей «Мамине щастя» надано соціальних послуг: у відділенні для матерів з дітьми - 44 матерям з 86 дітьми, у відділенні для жінок, які постраждали від насильства, - 17 осіб. У місті створено єдину цілісну систему надання соціальних послуг на базі Дніпровського міського центру соціальних служб. Протягом року Центром охоплено соціальними послугами 4 643 сім'ї/осіб, у яких виховується 5 342 дитини. Загальна кількість соціальних послуг складає 4 722: соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування 316, консультування - з 261, соціальна профілактика - 257, екстрене втручання – 52, соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах 313, інформування - 523. У жовтні 2022 року на базі відділу соціальної роботи Центру у Новокодацькому районі відкрито коворкінг-центр з метою прискорення соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб, який відвідали 124 дорослих та 26 дітей, проведено 8 навчальних та розважальних заходів.

У рамках Всесвітньої продовольчої програми ООН в Україні Центр отримав гуманітарну допомогу у вигляді 29,378 т рису, 29,65 т борошна, 7,82 т Соняшникової олії для родин, які перебувають у складних життєвих обставинах, які взяли на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, Внутрішньо переміщених осіб. Протягом вересня грудня звітного року 1 741 родина отримала зазначену допомогу. Крім того, 1 075 комплектів

зимового дитячого одягу передано родинам внутрішньо переміщених осіб для дітей, віком від 1 до 3 років, які отримані від Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Також протягом року 400 родин отримали від Центру допомогу у вигляді дитячих підгузків, дитячого харчування, іграшок, засобів гігієни тощо.

Для соціальної адаптації ВІЛ-інфікованих дітей та молоді у місті функціонує Дніпровський міський центр денного перебування для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді. Протягом 2022 року послугами центру скористалися 69 сімей, в яких виховуються 79 ВІЛ-інфікованих дітей, і 44 ВІЛ-інфіковані особи молоді (за 2021 рік - 76 сімей, в яких виховуються 82 ВІЛ-інфіковані дитини, 35 молоді).

Також для захисту жінок та жінок з дітьми у місті Дніпрі функціонує Комунальний заклад соціального захисту «Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Мамине щастя» Дніпровської міської ради, на базі якого створено 2 відділення: відділення для жінок з дітьми (розраховане на 40 осіб/13 сімей) та відділення для забезпечення стаціонарного перебування жінок, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі у яких немає дітей.

Станом на 01.01.2023 по місту Дніпро на обліку перебуває 1 554 дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, із них: 1 311 дитини виховуються в сімейних формах виховання, що складає 84,4 % а саме [34]:

- 1 042 дитини виховуються під опікою в сім'ях громадян;
- 95 дітей виховуються в прийомних сім'ях;
- 174 дитини виховується в дитячих будинках сімейного типу.

Протягом 2022 року без батьківського піклування залишилося 231 дитина та 29 дітей на кінець звітної періоду залишалися не влаштованими.

Органами опіки та піклування адміністрацій районів міста вжито заходів по влаштуванню цих дітей у сімейні форми виховання, а саме:

- 123 дитини влаштовано під опіку та піклування в сім'ї громадян;
- 9 дітей - в прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу;
- 6 дітей-усиновлено;

- 2 дитини повернена батькам.

Протягом 2022 року у місті усиновлено 26 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

У місті функціонує 61 прийомна сім'я, де виховуються 84 дитини - сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування і 12 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховуються 95 дітей.

Станом на 01.01.2023 на обліку в управліннях-службах у справах дітей адміністрацій районів ДМР знаходиться 1 318 дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а саме: 943 дитини, які проживають у сім'ях, де батьки ухиляються від виконання своїх батьківських обов'язків; 9 дітей, які систематично самовільно залишають місце свого проживання; 78 дітей, над якими скоєно насильство; 288 дітей - які переміщені із тимчасово окупованої території або району проведення АТО.

Протягом 2022 року фахівцями управлінь - служб у справах дітей виявлено та поставлено на облік 741 дитину зазначеної категорії.

Управлінням - службою у справах дітей департаменту соціальної політики міської ради скоординована робота по місту щодо своєчасного обліку дітей, які систематично самовільно залишають місце свого проживання та навчання. Постійно оновлюється банк даних дітей даної категорії, здійснюється звірення списків дітей, схильних до бродяжництва. Станом на 01.01.2023 в управлінні службі у справах дітей на обліку перебуває 9 дітей, які схильні до бродяжництва. З дітьми даної категорії постійно проводиться профілактична робота: виходи за місцем мешкання, навчання, надається допомога в отриманні освіти, працевлаштуванні тощо.

За інформацією, наданою Дніпровським міським центром зайнятості:

1. Кількість вільних робочих місць по Дніпровському міському центру зайнятості станом на 01.01.2023 - 547.

2. Кількість безробітних, які перебували на обліку в Дніпровському міському центрі зайнятості станом на 01.01.2023 - 1 747 осіб.

3. Кількість громадян, які скористалися послугами Дніпровського міського центру зайнятості, протягом 2022 року - 15 354 осіб.

4. Кількість проведених заходів ДЛІА сприяння працевлаштуванню незайнятого населення по Дніпровському міському центру зайнятості, протягом 2022 року - 989 заходів.

5. Кількість осіб, які знайшли роботу за сприянням Дніпровського міського центру зайнятості, протягом 2022 року - 6 246 осіб.

За інформацією, наданою Департаментом охорони здоров'я населення Дніпровської міської ради, поетапно проводиться робота, на удосконалення медичної допомоги мешканцям міста, на підвищення ефективності лікувально-діагностичної, профілактичної роботи в закладах охорони здоров'я первинного та вторинного рівня надання медичної допомоги.

На 01.01.2023 року в місті діють 2 комунальних некомерційних підприємства (далі КНП), а саме: 12 центрів первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД), в структуру яких входять 64 амбулаторії загальної практики-сімейної медицини (АЗП-СМ), 9 лікарень, пологовий будинок, 1 стоматологічна поліклініка, з плановою потужністю 17 670 відвідувань за зміну [34].

Станом на 01.01.2023 року в КНП працюють 9 534 співробітника, в тому числі 503 лікарів первинного рівня надання медичної допомоги, 2239 лікарів стаціонарів, 3 302 молодших спеціаліста з медичною освітою, 1 830 молодшого медичного персоналу, 1 830 інших працівників.

За 2022 рік відвідувань до лікарів по КНП складає 4 448 172, з них до лікарів-стоматологів 120 632.

Пріоритетне направлення в роботі лікарів амбулаторної служби профілактичне, спрямоване на зниження ризиків розвитку серцево-судинних захворювань, смертність від яких знаходиться на першому місці у всьому світі.

На диспансерному обліку в КНП м. Дніпра на кінець 2022 року з усіма серцево-судинними захворюваннями знаходиться 278 245 хворих, з цукровим

діабетом 1 типу знаходиться 5 904 осіб, 2 типу - 42 863, на диспансерному обліку з гострим порушенням мозкового кровообігу-5 688 пацієнтів.

В 2022 році в місті Дніпро ліжковий фонд складав 4 420 ліжок цілодобового стаціонару, проліковано 155 667 осіб. На фактично розгорнутих стаціонарних ліжок прооперовано 50 153 пацієнта, проведено 55 493 операції.

В рамках Комплексної програми «Здоров'я населення м. Дніпра на 2018 2022 роки» у 2022 році вирішувалися такі пріоритетні завдання:

- безкоштовними ліками забезпечено 15 445 осіб пільгових категорій населення шляхом закупівлі медикаментів, пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування, забезпечення лікувальним харчуванням хворим на фенілкетонурию;

- отримала слухові апарати 51 особа (учасники війни та інваліди I та II груп внаслідок загального захворювання);

- інваліди з ураженням внутрішніх органів та інваліди з онкологічними захворюваннями забезпечувалися виробами медичного призначення в побутових умовах;

- закуповувалися молочні суміші для штучного харчування малюків з малозабезпечених сімей та народжених від ВІЛ-інфікованих жінок;

- проводилася масова туберкулінодіагностика у дитячого населення;

- проведено закупівлю імунобіологічних препаратів (антирабічна вакцина та імуноглобулін, протиправцевий анатоксин, вакцина проти грипу та гепатиту С);

- проводилися обстеження на глікозильований гемоглобін хворим на цукровий діабет, як головний індикатор компенсації цукрового діабету;

- закуплено швидкості на антиген SARS-CoV-2, набори ПЛР, інсулінові помпи з витратними матеріалами для дітей, хворих на цукровий діабет, набори на інші різні дослідження;

- придбано медикаменти та вироби медичного призначення, витратні матеріали для «гострої нирки», дезінфікуючі засоби та засоби індивідуального захисту;

- проведено зубопротезування пільгових категорій населення, у тому числі 307 учасникам бойових дій АТО/ОСО.

В умовах реалізації концепції медичної реформи кошти на капітальні видатки, у першу чергу, спрямовувалися на досягнення необхідного рівня підготовки закладів охорони здоров'я згідно вимог Національної служби здоров'я України до надавача послуг з медичного обслуговування населення.

У підпорядкуванні управління освіти департаменту гуманітарної політики Дніпровської міської ради перебувають 333 комунальних закладів освіти та установ [34]:

- заклади дошкільної освіти - 175;
- заклади загальної середньої освіти - 154, у тому числі 2 спеціальні школи для осіб з особливими освітніми потребами;
- установи - інклюзіано-ресурсні центри - 3, центр професійного розвитку «Освітня траєкторія» - 1.

У комунальних закладах освіти міської ради збувають освіту 130 124 особи:

- заклади дошкільної освіти - 26 457;
- заклади загальної середньої освіти - 124.

Станом на грудень 2022 року в комунальних закладах освіти міської ради здобувають освіту 3 689 дітей з числа внутрішньо переміщених осіб:

- заклади дошкільної освіти - 193;
- заклади загальної середньої освіти - 3 496.

З 01.09.2022 з метою збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу під час дії правового режиму воєнного стану в Україні у комунальних закладах дошкільної та загальної середньої освіти освітній процес здійснюється за дистанційною формою навчання.

Для 831 дитини з особливими освітніми потребами організовано інклюзивне навчання: у 108 закладах загальної середньої освіти відкрито 555 інклюзивних класів - 719 учнів з особливими освітніми потребами; у 42 закладах дошкільної освіти відкрито 112 груп 112 вихованців з особливими освітніми потребами.

В умовах воєнного часу в комунальних закладах загальної середньої освіти міської ради облаштовано 116 найпростіших укриттів, які відповідають усім вимогам чинного законодавства України.

В укриттях забезпечено цілодобове чергування відповідальних осіб для забезпечення доступу бажаючих мешканців прилеглих будинків у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога».

3 листопада 2022 року на базі 41 комунального закладу загальної середньої освіти відкрито Пункти Незламності (далі - Пункти) місткістю від 120 до 500 осіб. Для функціонування зазначених Пунктів задіяно працівників закладів освіти: 43 медичні сестри та 7 педіатрів, які можуть надати присутнім мешканцям першу до медичну допомогу, 32 практичні психологи-психологічну допомогу. У Пунктах облаштовано ігрові зони для дітей, куточки матері та дитини, місця для приготування гарячих напоїв, підзарядки гаджетів та санітарні кімнати.

За сприяння Міністерства освіти і науки України та громадської організацією «Асоціація саперів України» у м. Дніпрі реалізовано пілотний проект з навчання педагогів комунальних закладів освіти Дніпровської міської ради на спеціальній онлайн платформі з питань мінної небезпеки. Так, навесні та восени 2022 року 4 784 працівники закладів освіти пройшли навчання.

Освітній процес у комунальних закладах освіти міської ради забезпечують 9 661 педагогічний працівник: 6 630 - у закладах загальної середньої освіти; 3 031 - у закладах дошкільної освіти. У 2022 році пройшов атестацію 1 051 педагогічний працівник закладів дошкільної та загальної середньої освіти міської ради. У період воєнного стану до лав Збройних Сил України вступили 43 педагоги закладів загальної середньої освіти.

На сьогодні в комунальних закладах освіти працевлаштовано 179 педагогічних працівників з числа внутрішньо-переміщених осіб. З них 162 — в закладах загальної середньої освіти, 17 - в закладах дошкільної освіти.

Комунальні клубні заклади культури нараховують 44 клубних формувань, з них 31 для дітей (творчі колективи та любительські об'єднання), в яких займається понад 913 учасників. У системі клубних закладів міського

підпорядкування функціонує самодіяльні колективи, які мають звання: народних - 8 колективів, зразкових - 6 колективів.

За I півріччя 2023 року до загального фонду бюджету надійшло доходів (без урахування трансфертів, отриманих з бюджетів вищого рівня) у сумі 9 007 577,5 тис. грн, а з урахуванням міжбюджетних трансфертів 10 356 077.1 тис. грн, що становить 101,1% та 99.7% відповідно до плану [35].

У 2023 році департаментом інноваційного розвитку Дніпровської міської виконувались завдання:

- Міської програми муніципального розвитку м. Дніпра на 2022-2026 роки;
- Міської цільової програми "Бюджет участі у м. Дніпрі на 2021 - 2025 роки";
- Програми щодо сприяння територіальній обороні міста Дніпра на 2022-2026 роки.

Для виконання завдань та заходів Міської цільової програми «Бюджет участі у м. Дніпрі на 2021-2025 роки» у I півріччі 2023 року було проведено:

- модераторську та операторську роботу по обслуговуванню платформи «Бюджет участі Дніпра» <https://adm.dniprorada.gov.ua>;
- консультації з авторами проєктів.

Не зважаючи на воєнний стан в Україні, бюджет участі Дніпра залишається одним з найпопулярніших та наймасовіших інструментів прямої демократії, який дозволяє мешканцям самостійно вирішувати, куди направити частину бюджету Дніпровської міської територіальної громади.

У рамках виконання завдань та заходів Міської програми муніципального розвитку м. Дніпра на 2022-2026 роки протягом I півріччя 2023 продовжено реалізацію інвестиційної програми «Підвищення енергоефективності у бюджетних установах та закладах м. Дніпро із впровадженням «енергетичного перформанс контракту» (пілотний проєкт) на 2013-2034 роки». Проєкт реалізується кредитними коштами Європейського Банку Реконструкції та Розвитку у 4 етапи, в них [35]:

1-2 етапи - реалізовано. Ці етапи охопили понад 80 закладів освіти. Всі заклади, в яких проведені роботи з енергомодернізації, мають середній показник економії на енерговитратах 36% у порівнянні з періодом до проведення робіт.

3 - 4 етап. Згідно з угодою для виконання енергоефективних заходів 3 - 4 етапу Інвестиційного проекту передбачено фінансування:

- 25 000 000,00 євро кредитних коштів;
- 5 500 000,00 євро інвестиційний грант;
- 2 500 000,00 євро міський бюджет.

Вищезгадане фінансування буде використане на проведення термомодернізації у 98 бюджетних установах та закладах м Дніпра, а саме: у 66 дитячих садочках, 28 школах та 4 медичних закладах.

За інформацією, наданою департаментом транспорту та транспортної інфраструктури Дніпровської міської ради: По КП «Дніпровський електротранспорт» Дніпровської міської ради.

За I півріччя 2023 року перевезено близько 24,1 млн пасажирів (з них 51% пільгові категорії пасажирів), в тому числі:

- 10,9 млн пас. тролейбусами;
- 12,7 млн пас. трамваями;
- 0,5 млн пас. автобусами.

Зменшення пасажиропотоку на 0,4 % у порівнянні з I півріччям 2022 року спричинене введенням воєнного стану в країні з 24.02.2022 через повномасштабне вторгнення російської Федерації на територію України.

Так, впродовж січня - лютого 2023 року, була часткова та повна зупинка електротранспорту в місті.

Станом на 01.07.2023 тролейбусний парк підприємства нараховує 185 од. тролейбусів. Останні придбання нових 96 од. тролейбусів проведенні протягом 2015 - 2021 рр. (52% від інвентарного парку).

Станом на 01.07.2022 трамвайний парк налічує 254 пасажирські трамватні вагони. Останні поповнення трамвайного парку проведені впродовж 2019-202 рр.

за рахунок придбання 50 од. трамваїв, які були в експлуатації з Лейпцигу (19% від інвентарного парку).

Отримано 44 автобуса класу М3, а саме [35]: Київ (30 од.); Вінниця (3 од.); від приватних підприємців (6 од.); безоплатно передані з Німеччини (5 од.). Усі автобуси введені в експлуатацію.

Проведено капітальний ремонт та продовжено термін експлуатації 31 одиниці рухомого складу, з них: - 14 од. трамваїв; - 1 тролейбус.

За інформацією, наданою департаментом соціальної політики Дніпровської міської ради, у місті Дніпрі реалізація завдань у сфері соціального захисту здійснювалась згідно програм:

- Комплексна програма соціального захисту мешканців міста Дніпра на 2022 – 2026 роки;
- Міська комплексна програма соціального захисту громадян м. Дніпра, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи на 2022 - 2026 роки;
- Програма підтримки учасників антитерористичної операції, осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, бійців-добровольців та членів їх сімей м. Дніпра «Родина героя» на 2022-2026 роки;
- Комплексна програма підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2022-2026 роки;
- Програма зайнятості населення у місті Дніпрі на 2022 - 2026 роки;
- Програма соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, та дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, у м. Дніпрі на 2021-2025 роки;
- Комплексна програма з питань сімейної, гендерної політики, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми на 2023 - 2027 роки.

Зазначені програми спрямовані на підтримку найбільш вразливих верств населення: учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, громадян,

які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, родини загиблих військовослужбовців, ветеранів праці, дітей війни, ліквідаторів та потерпілих від аварії на ЧАЕС, реабілітованих громадян, жертв нацистських переслідувань, осіб з інвалідністю, сімей з дітьми, прийомних сімей, дітей-сиріт, громадян, постраждалих від домашнього насилля, гендерної нерівності та торгівлі людьми та інші. Представників таких категорій громадян у місті більше 250 000.

З метою підвищення рівня життя та медичного обслуговування людей похилого віку, ветеранів війни та праці і окремих категорій громадян, в рамках виконання Комплексної програми соціального захисту мешканців міста Дніпра на 2022 - 2026 роки за 6 місяців 2023 року надано матеріальну, адресну та інші виплати майже на 19 тис. особам.

Комплексною програмою соціального захисту мешканців міста Дніпра на 2022-2026 роки передбачено:

- організацію санаторно-курортного лікування осіб з інвалідністю із супроводжуючими шляхом укладання тристоронніх договорів про відшкодування вартості путівок санаторно-курортним закладам. За I півріччя 2023 року для осіб з інвалідністю із супроводжуючими було укладено 213 договорів;

- організацію оздоровлення осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників бойових дій в Афганістані та на території інших держав шляхом укладання тристоронніх договорів про відшкодування вартості путівок санаторно-курортним закладам. Для таких громадян у I півріччі 2023 року було укладено 65 договорів.

Соціальний захист громадян м. Дніпра, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи здійснюється на підставі Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», Комплексної програми соціального захисту мешканців м. Дніпра, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи на 2022-2026 роки, на виконання якої за I півріччя 2023 року рік надано матеріальну, адресну та інші виплати майже 7 тис. особам [35].

Дніпровською міською радою з метою особливої підтримки та уваги до проблем учасників антитерористичної операції та членів їх сімей була затверджена Програми підтримки учасників антитерористичної операції, осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, бійців-добровольців та членів їх сімей м. Дніпра «Родина героя» на 2022-2026 рр.

Станом на 01.07.2023 по м. Дніпру було зареєстровано 6 570 учасників антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил (далі - АТО/ООС), з яких 6 060 особам надано статус учасника бойових дій, 290 особам - статус осіб з інвалідністю внаслідок війни та 315 - статус члена сім'ї загиблого (померлого) учасника АТО/ООС.

На виконання Програми у першому півріччі 2023 року надано матеріальну, адресну та інші виплати понад 3 тис. особам.

У 2023 році на виконання заходів, передбачених Комплексною програмою підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2022 - 2026 роки [35]:

- станом на 01.07.2023 проплачено 235 311 послуг для забезпечення кейтеринговими послугами внутрішньо переміщених осіб, які зареєстровані у місті Дніпрі після 24.02.2022;

- на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 № 333 «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану» і Постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 261 «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану» затверджені Порядки та виконуються відповідні заходи: забезпечується тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб у комунальних закладах, установах, організаціях.

У місті діє Програма соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у м. Дніпро на 2021-2025 роки.

Метою Програми є забезпечення оптимального функціонування цілісної системи соціального захисту дітей у м. Дніпро, організація результативної роботи щодо запобігання соціальному сирітству, розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, реабілітація бездоглядних дітей, забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа після завершення терміну перебування в навчальних закладах, сім'ях піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, допомога у створенні побутових умов проживання.

З метою соціального захисту дітей та сімей вразливих категорій, надання їм комплексних соціальних послуг та різних видів допомоги та підтримки у місті функціонує мережа комунальних закладів соціального захисту для дітей та сімей: 4 центри соціальної підтримки дітей та сімей («Обійми», «Барвінок», «Довіра», «Мамине щастя»), Дніпровський міський центр денного перебування для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, Дніпровський міський центр соціальних служб. за I півріччя 2023 року на базі центрів соціальної підтримки дітей та сімей «Обійми», «Барвінок», «Довіра» отримали допомогу 158 дітей у стаціонарних відділеннях, у денних відділеннях: «Служба підтримки сім'ї» на базі центру соціальної підтримки дітей та сімей «Обійми» - 37 сімей, «Служба раннього втручання» на базі центру соціальної підтримки дітей та сімей «Довіра» - 53 сім'ї. У центрі соціальної підтримки дітей та сімей «Мамине щастя» надано соціальних послуг 16 матерям з 18 дітьми та 12 жінкам без дітей, які потерпіли від насильства. Послугами центру денного перебування для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді скористалися 122 сім'ї, у яких виховуються ВІЛ-інфіковані діти. Дніпровським міським центром соціальних служб охоплено соціальними послугами 5 565 сімей/осіб, у яких виховується 3 736 дітей.

Також у місті Дніпрі створено мережу спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі. При Дніпровському міському центрі соціальних служб з 2020 року функціонує мобільні бригада соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі. З квітня 2022 року за підтримки UNFPA у місті додатково створено і функціонує ще 3 таких мобільних і бригади. Станом на 01.07.2023 роботою мобільних бригад охоплено 2 015 осіб.

З 2022 року при Центрі соціальних служб функціонує денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, при якому для надання послуг короткострокового або цілодобового перебування у спеціально обладнаному приміщенні створено кризову кімнату, де отримало допомогу 6 сімей. Також при Центрі соціальних служб створено спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, фахівці якої розміщені у кожному районі міста при районних відділах Дніпровського міського центру соціальних служб. Протягом 1 півріччя 2023 року надано послугу 281 особі, з яких 87 діти [35].

На базі Комунального закладу соціального захисту «Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Мамине щастя» Дніпровської міської ради для захисту жінок та жінок з дітьми, які постраждали від домашнього насильства, функціонує 2 відділення: відділення для матерів з дітьми, розраховане на 40 осіб (13 сімей), та жінок, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, у яких немає дітей, розраховане на 10 осіб з реєстрацією у місті Дніпрі. Жінки забезпечуються місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування, отримують комплекс соціальних послуг.

Робота управління-служби у справах дітей департаменту соціальної політики Дніпровської міської ради спрямована на розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, набуття ними статусу, створення соціальних сервісів для сімей і дітей.

Станом на 01.07.2023 по місту Дніпро на обліку перебуває 1 528 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, із них: 1 308 дітей виховуються в сімейних формах виховання, що складає 85,6%, а саме: 1 047 дітей виховуються під опікою в сім'ях громадян; 261 дитина виховується в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу.

Протягом поточного періоду 2023 року у місті усиновлено 13 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У місті функціонує 61 прийомна сім'я, де виховуються 85 дітей - сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і 12 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховуються 91 дитина. Протягом першого півріччя 2023 року у місті створено 3 прийомні сім'ї, до яких влаштовано 6 дітей - сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створено 1 дитячий будинок сімейного типу, до якого влаштовано 5 дітей. Також з зони бойових дій прибули та продовжують функціонувати на території міста 2 прийомні сім'ї, в яких виховується 2 дитини.

Одним із актуальних і важливих напрямків роботи управління є робота з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах. Станом на 01.07.2023 на обліку в управліннях-службах у справах дітей знаходиться 1 340 дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а саме: 940 дітей, які проживають в сім'ях, де батьки ухиляються від виконання своїх батьківських обов'язків; 5 дітей, які систематично самовільно залишають місце свого проживання; 68 дітей, над якими вчинено насильство; 129 дітей, які переміщені із тимчасово окупованої території або району проведення АТО та 198 дітей, які прибули до міста без супроводу законних представників.

За I півріччя 2023 року фахівцями управлінь-служб у справах дітей виявлено та поставлено на облік 302 дитини зазначеної категорії, здійснено 631 вихід за місцем мешкання дітей зазначеної категорії, відібрано 4 дитини з сімей, направлено 15 позовів до суду на позбавлення батьківських прав, влаштовано 10 дітей до центрів соціальної підтримки дітей та сімей, 28 дітей влаштовано до лікарень.

Станом на 01.07.2023 у місті функціонує 5 патронатних сімей, де виховується 14 дітей: 2 родини створено на території громади, 3 патронатні сім'ї з числа внутрішньо переміщених осіб.

Управлінням-службою у справах дітей департаменту соціальної політики міської ради скоординована робота по місту щодо своєчасного обліку дітей, які систематично самовільно залишають місце свого проживання та навчання. Постійно оновлюється банк даних дітей даної категорії, здійснюється звірення списків дітей, схильних до бродяжництва. Станом на 01.07.2023 в управлінні-службі у справах дітей на обліку перебуває 5 дітей, які схильні до бродяжництва. З дітьми даної категорії постійно проводиться профілактична робота: виходи за місцем мешкання, навчання, надається допомога в отриманні освіти, працевлаштуванні тощо.

Протягом I півріччя 2023 року управліннями-службами у справах дітей проведено 81 рейд «Діти вулиці», у яких виявлено 4 дитини. У ході виконання Програми передбачається [35]:

- реалізація права кожної дитини, яка залишилась без батьківської опіки, на виховання у сім'ї;
- активізація роботи щодо створення прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу та влаштування до них дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, патронатних сімей;
- здійснення контролю за станом утримання і виховання дітей, які проживають у сім'ях усиновителів, опікунів, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу та сім'ях, де батьки не виконують батьківських обов'язків;
- посилення та удосконалення роботи щодо своєчасного виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, або входять до групи ризику, та опинитися в складних життєвих обставинах;
- проведення роботи щодо попередження вилучення дитини з біологічної родини;
- протидія та запобігання домашньому насильству та/або насильству з ознакою статі;

- попередження бездоглядності серед дітей у місті.

Згідно Програми зайнятості населення у місті Дніпрі на 2022-2026 роки, та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на проведення громадських робіт станом на 01.07.2023 було профінансовано 1 583 834 грн (для 93 громадян).

Діяльність комунальних закладів осіб з інвалідністю спрямована на допомогу мешканцям міста з особливими потребами у переміщенні по місту для цього створено службу «Соціальне таксі», на потреби якої додатково закуплено два сучасних автомобіля RENO, які обладнані підйомними механізмами для громадян з особливими потребами. За I півріччя 2023 року надано 646 послуг з перевезення 768 осіб з обмеженими можливостями.

Комунальна установа «Міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Дніпровської міської ради», протягом I півріччя 2023 року в умовах воєнного стану проводить повноцінну роботу з надання соціальних послуг подопічним. За цей час було прийнято на облік майже 2 365 осіб, в тому числі самотні внутрішньо переміщені громадяни похилого віку 156 осіб. Усім надається спектр соціальних послуг та допомог.

Територіальний центр надає тимчасовий прихисток для внутрішньо переміщених осіб. Організовано умови проживання, харчування та побуту.

За інформацією, наданою Дніпровським міським центром зайнятості: Кількість вільних робочих місць по місту Дніпро, які налічувались в базі даних служби зайнятості, станом на 01.07.2023 - 1 407. Кількість громадян, які скористалися послугами служби зайнятості протягом I півріччя 2023 року 11 060 осіб. Отримали статус безробітного - 4 531 особа, працевлаштовано - 2 130 осіб. Пройшли професійне навчання та перенавчання - 317 осіб. Кількість осіб, які працевлаштовано за сприянням міської служби зайнятості - 2 130 осіб.

Заборгованість із виплати заробітної плати по підприємствах міста Дніпра станом на 01.01.2023 (274 312,8 тис. грн.) по відношенню до заборгованості із виплати заробітної плати станом на 01.01.2022 (365 532 тис. грн.) зменшилась на 91 219,2 тис. грн.

За інформацією, наданою Департаментом охорони здоров'я населення Дніпровської міської ради, поетапно проводиться робота, спрямована на удосконалення медичної допомоги мешканцям міста, робота по реорганізації та реформуванню закладів вторинного рівня надання медичної допомоги і в цілому по підвищенню ефективності лікувально-діагностичної, профілактичної роботи в закладах охорони здоров'я (далі - 303) первинного та вторинного рівня надання медичної допомоги.

На 01.07.2023 в місті працюють 12 центрів первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД), в структуру яких входять 64 амбулаторії загальної практики-сімейної медицини, 9 лікарень, пологовий будинок, 1 стоматологічна поліклініка.

Станом на 01.07.2023 в місті працюють 9 790 співробітників, в тому числі 2 810 лікарів, з них 427 сімейних лікарів, 115 лікарів-терапевтів, 94 лікарів-педіатрів та 3 376 молодших спеціалістів з медичною освітою.

В закладах охорони здоров'я міста розгорнуто 780 ліжок денного стаціонару (далі - ДС). Показник кількості ліжок ДС на 10 тисяч населення за 6 місяців 2023 року склав 8,1. За 6 місяців 2023 року на ліжках ДС проліковано 6 592 хворих. Показник пролікованих хворих на 10 тисяч населення за 6 місяців 2023 року - 67,8. Навантаження на 1 ліжко ДС за 6 місяців 2023 року складає 8,5.

Всі ЦПМСД міста для хворих, які не можуть за станом здоров'я лікуватись амбулаторно і водночас не потребують цілодобового медичного нагляду, організують стаціонари вдома. За звітний період проліковано 1 398 хворих. Станом на 01.07.2023 кількість відвідувань до лікарів складає 2 280 384.

В місті розгорнуто 4 425 ліжок цілодобового стаціонару. За 1 півріччя 2023 року в умовах стаціонару проліковано 90 502 особи. На ліжках хірургічного профілю за 1 півріччя 2023 року проведено 31 807 хірургічних втручань.

Затверджений обсяг фінансування Програми «Здоров'я населення м. Дніпра на 2023-2027 рр.» у 2023 році складає 510 911,4 тис. грн. За 6 місяців поточного року фактично використано коштів у сумі 170 581,1 тис. грн. В рамках цієї Програми проведено [35]:

- придбання витратних матеріалів та реагентів на окремі дослідження (цитологічний скринінг, визначення глікозильованого гемоглобіну, вад розвитку, ІФА, ПЦР, бактеріологічні, на вірусні гепатити, ВІЛ);

- придбання вакцин (проти сказу, правця, грипу), тубіркуліну;

- забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації для використання в амбулаторних та побутових умовах, а саме: сечо-, калоприймачами, високопоглинальними прокладками для жінок, підгузками, технічними засобами з мовним виводом, глюкометрами та тонометрами, слуховими апаратами;

- забезпечення життєве необхідними медикаментами визначеної чинним законодавством пільгової категорії населення, що не забезпечуються програмою «Доступні ліки».

За 6 місяців 2023 року забезпечено медикаментами хворих:

- з психічними захворюваннями;

- на міастенію, епілепсію (ідіопатичну та криптогенну);

- на муковісцидоз, бронхіальну астму, на цукровий діабет 2 типу безкоштовними рецептами;

- хворим з пересадженими органами та, що перебувають на хронічному амбулаторному діалізі;

- дітей з інвалідністю на уроджені та набуті хронічні захворювання;

- осіб з онкологічними захворюваннями;

- осіб з орфанними захворюваннями;

- інших окремих пільгових груп населення та осіб з певними категоріями захворювання.

За 6 місяців поточного року пільгові ліки отримали 9 940 осіб.

За 6 місяців 2023 року пільгове зубопротезування отримали 298 осіб.

Своєчасне забезпечення пільгових груп населення медикаментами, засобами медичного призначення, лікувальним харчуванням, знижує потребу у високовартісних видах спеціалізованої допомоги, зменшує частоту тяжких ускладнень хронічних захворювань, збільшує тривалість життя.

Реалізація заходів щодо скринінгу і діагностики різних захворювань, імунопрофілактика інфекційних хвороб підвищує рівень профілактичної допомоги.

В рамках «Програми надання паліативної допомоги в м. Дніпрі на 2022-2026 роки» паліативна допомога в амбулаторних та стаціонарних умовах реалізується шляхом:

- забезпечення функціонування виїзних бригад спеціалізованої паліативної допомоги;

- забезпечення паліативних хворих лікарськими засобами, технічними та іншими засобами реабілітації для використання в амбулаторних та стаціонарних умовах.

Відповідно до «Програми з локалізації та ліквідації амброзії полинолистої та інших карантинних рослин на території м. Дніпра» на 2019-2023 роки використовуються асигнування для проведення діагностики з визначення алергенів на карантинні рослини (дітям до 5 років, дорослим та дітям, що мають протипоказання для проведення шкірного тестування, учасникам АТО/ООС), проведення специфічної імунотерапії.

У підпорядкуванні управління освіти департаменту гуманітарної політики Дніпровської міської ради перебувають 333 комунальні заклади освіти, а саме [35]: заклади дошкільної освіти - 176; заклади загальної середньої освіти - 154, у тому числі 2 спеціальні школи для осіб з особливими освітніми потребами; установи - інклюзивно-ресурсні центри - 3.

У комунальних закладах освіти міської ради протягом 2022/22 навчального року збували освіту 130 124 особи: заклади дошкільної освіти - 26 457; заклади загальної середньої освіти - 103 124.

Станом на травень 2023 року в комунальних закладах освіти міської ради здобували освіту 3 626 дітей з числа внутрішньо переміщених осіб: заклади дошкільної освіти - 234; заклади загальної середньої освіти - 3 392.

З метою збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу під час дії правового режиму воєнного стану в Україні у комунальних закладах

дошкільної та загальної середньої освіти освітній процес у 2022/2023 навчальному році здійснювався за дистанційною формою навчання.

В умовах воєнного часу в комунальних закладах загальної середньої освіти міської ради облаштовано 116 найпростіших укриттів, які відповідають усім вимогам чинного законодавства України.

За підсумками 2022/2023 навчального року з 5 549 випускників, які здобули повну загальну середню освіту, 385 нагороджено медалями: золотою 271 (Минулого року - 255 випускників); срібною - 114.

За інформацією, наданою департаментом екологічної політики Дніпровської міської ради, продовжено реалізацію Комплексної програми екологічної безпеки та впровадження сталого розвитку м. Дніпра на 2021-2025 рр. Програма передбачає виконання природоохоронних заходів, спрямованих на формування засад сталого розвитку м. Дніпра, забезпечення екологічно сприятливих умов для життєдіяльності мешканців міста, а саме поліпшення стану довкілля, зниження рівня забруднення природного середовища, підвищення екологічної безпеки на території міста тощо.

Департамент також здійснює активну волонтерську діяльність за іншими напрямками з допомоги фронту, а саме [35]: допомога пораненим військовослужбовцям в медичних закладах міста; співпраця з представниками вітчизняних і міжнародних волонтерських організацій та ЗМІ щодо висвітлення діяльності волонтерського руху в Україні та залучення міжнародної підтримки; пошук можливостей для надання матеріально-технічної допомоги бойовим підрозділам Збройних сил України та добровольчим батальйонам.

Крім того, у складі міжнародних місій співробітники Департаменту брали безпосередню участь у заходах з евакуації населення із зон бойових дій на території Донецької області.

Для висвітлення діяльності волонтерського руху у місті Дніпрі в умовах воєнного стану за ініціативою Департаменту до ефірів телеканалу «Дніпро ТВ» було залучено 10 спікерів-волонтерів з числа представників закордонних волонтерських організацій.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Прогнозування і вплив зміни податкової політики на соціально-економічні показники України

Податкова система є однією з основ економічної системи, стан якої впливає на соціально-економічний розвиток держави.

Соціально-економічний розвиток – це процес, призначений для визначення соціально-економічних потреб громади та розробки стратегій для задоволення та реалізації цих потреб у довгостроковій перспективі. Загальна мета полягає в тому, щоб знайти шляхи покращення рівня життя населення на певній території, з переконанням, що місцева економіка здатна забезпечити цей рівень [36].

На сьогодні податкова система України характеризується внутрішньою неузгодженістю її елементів (законодавство, яке її регулює, є нестабільним, складним і суперечить принципам соціально-економічної справедливості та рівності).

Загострення соціальних та екологічних проблем, складна економічна ситуація вимагає розробки та реалізації нових стратегій розвитку та прийняття рішень для підприємства, які сприятимуть посиленню використання природоохоронних та екологічно орієнтованих технологій, з ціллю мінімізації шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Національна податкова політика повинна адаптуватися до напрямку економічного та соціального розвитку країни, щоб забезпечити достатні податкові надходження на всіх рівнях фінансів.

Соціально-економічну ефективність податкової системи можна розглядати, як своєрідний параметр, де виділяють дві взаємозалежні складові – соціальну та економічну. Під економічною складовою розуміють ефективне функціонування податкової системи, яка ґрунтується на поєднанні інтересів усіх суб'єктів державного регулювання(населення, держави та підприємств).

Соціальний перерозподіл державних коштів, створення гідних умов праці та надання послуг незахищеним верствам населення є соціальним фактором. Соціальна складова ефективності відображає вплив економічних рішень держави на соціальну сферу суспільства. Особливе значення у вирішенні комплексу соціально-економічних проблем має податок на доходи фізичних осіб. Потреба в принципі соціальної справедливості полягає в тому, що він усуває значний рівень нерівності доходів, що склався між різними верствами населення. Співвідношення доходів найбідніших та найбагатших верств населення вимірюється коефіцієнтами та показниками. Співвідношення доходів 20% найбагатших громадян країни та 20% найбідніших є об'єктивним макроекономічним показником, що характеризує збалансованість економічних інтересів та рівня соціальної справедливості і, по суті, є показником цивілізованого суспільства. Сьогодні, зокрема, Україна є одним із світових лідерів за рівнем нерівності доходів і статків населення, адже для неї характерна значна матеріальна нерівність громадян [37].

Податкове навантаження є наслідком впливу податкової політики держави та якісних характеристик податкової системи. У міжнародній практиці цей показник визначається як відношення фактичних податкових надходжень до зведеного бюджету до розміру валового внутрішнього продукту. Таким чином, рівень податкового навантаження на працю у 2020 році становить 11,1%. Поступове зниження податкового навантаження на фізичних осіб призведе до зростання заощаджень населення, зростання попиту на платоспроможні засоби, а отже, до розвитку виробництва, зростання реальних доходів платників податків та розширення податкової бази.

Недоліки податкової системи, які все ще загрожують економічній та фінансовій безпеці України, незважаючи на їх постійне реформування подано на рис. 3.1.

Що до спрощеної системи оподаткування, то вона також потребує вдосконалення, оскільки вона залишає не вирішеними такі проблеми: зниження стимулів до ведення бізнесу; суб'єкти господарювання не зацікавлені у зміні

статусу платника єдиного податку, що уповільнює їхніх розвиток, а отже, і розширення їх діяльності. У свою чергу, в ЄС малі та середні підприємства є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності економік країн ЄС, високої ефективності внутрішнього ринку і, перш за все, забезпечення зайнятості.

Перераховані вище проблеми податкової системи залишаються небезпечними для розвитку української економіки та потребують вирішення.

Так, загрозами економічній та фінансовій безпеці держави у зв'язку із зазначеними недоліками є:

1. Збільшення податкового боргу платників податків перед бюджетами всіх рівнів.

2. Бюджетна заборгованість із відшкодування ПДВ платникам податків.

3. Виконання державою зобов'язань щодо відшкодування ПДВ ускладнюється насамперед через недосконалість положень, які регулюють порядок відшкодування та пред'явлення необґрунтованих вимог щодо відшкодування ПДВ та зниження податкових зобов'язань.

Отже, податкова система України все ще потребує удосконалення, а на масштаби ухилення від сплати податків насамперед впливає нерівномірний розподіл податкового тягаря та корупція.

Воєнний стан введений в Україні у 2022 році вніс свої корективи у податкову політику. 15 березня 2022 року Парламент схвалив Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (законопроект №7137-д від 14.03.2022). Головна зміна – можливість замінити податок на прибуток та ПДВ податком з обігу зі ставкою 2%. Для переходу на особливий режим сплати єдиного податку третьої групи за ставкою 2% необхідно подати заяву до контролюючого органу. Податки для ФОПів 1 та 2 групи повністю скасовано на час воєнного стану. Від 1 березня 2022 року, а також протягом наступного року після припинення воєнного стану, області, що стали ареною бойових дій або тимчасово перебували під контролем росії, звільняються від обов'язку сплати податку на землю та орендної плати за неї.

система формування державного доходу має переважно фіскальний характер

- податки не є інструментом підвищення конкурентоспроможності країни, а регуляторна функція податків не спрямована на стійке економічне зростання

витрати на адміністрування податків та зборів є достатньо високими та невідповідними

- витрати на утримання ДПС продовжують зростати, окрім цього діяльність Міністерства фінансів України та Державної податкової служби України узгоджена не в повній мірі, про що свідчить наявність певних дублюючих функцій

система оподаткування залишається досить складною в частині підготовки та подання звітних документів, тому вона не сприяє веденню бізнесу

- підготовка та подання податкових декларацій в Україні займає в середньому 327,5 годин на рік, тоді як в ЄС – 161 година, а загальний середньосвітовий час – 240 годин

система митно-тарифного регулювання певною мірою не сприяє ефективності реагування на зміни кон'юнктури на світових ринках і режимів торгівлі в інших країнах і структури економіки в Україні

механізм розподілу податкових надходжень між центральним та місцевим бюджетами залишається недостатньо ефективним, що в свою чергу гальмує розвиток економіки окремих регіонів України

Рис 3.1. Недоліки податкової системи [38]

Від оподаткування також виключаються мініровані ділянки і території, на яких розташовані фортифікаційні об'єкти. Згідно з найсвіжішими даними від Державної служби з питань надзвичайних ситуацій, приблизно 300 тис. кв. км, що становить майже половину країни, заміновано. Це може свідчити про великі фінансові втрати бюджету через неповне надходження коштів від сплати за землю (у 2021 році плата за землю та оренду землі складала більш як 35 млрд грн, або 10% податкових надходжень до місцевих бюджетів).

Протягом 2022-2023 років певні території не будуть обтяжуватись мінімальним податковим зобов'язанням, яке не буде ні нараховуватись, ні вимагатись. В 2022 році для об'єктів, які знаходяться на цих територіях, не буде встановлено екологічний податок.

Після припинення (скасування) правового режиму воєнного стану, а саме з початку наступного календарного місяця, платник податків автоматично переходить на систему оподаткування, яку він раніше використовував [39].

У реаліях сьогодення нашої країни серед пріоритетних цілей податкової політики постає формування високоефективної податкової системи. Саме така система зможе покращити процес стабільного та прозорого надходження коштів до бюджетів різних ланок, створити необхідні умови для інтеграції України в ЄС, покращити життя громадян держави та дати поштовх для розвитку економіки України.

Податкова політика – це діяльність органів державної влади, яка регулюється законодавством, що спрямована на встановлення та регулювання надходжень податків до централізованих фондів грошових коштів країни у оптимальних розмірах, які потрібні державі. Вона реалізується з метою ефективного виконання завдань, які покладені на неї, для покращення суспільного добробуту та стабільного економічного зростання [40]. Основне завдання податкової політики полягає у своєчасному надходженні грошових ресурсів до бюджетів різних рівнів, шляхом стягування зборів та податків, а державної політики – акумулювання, перерозподіл та розподіл накопичених ресурсів. Кожна з наведених політик ґрунтується на конкретних принципах, які різняться між собою та властиві тільки їй, тому що вони спрямовані на виконання різних задач.

Податкова політика регулюється відповідними нормативними документами. Вони створені на основі Конституції України, Митного кодексу, Податкового кодексу та інших нормативно-правових актів.

Міністерство фінансів України відповідно до п. 3 Положення «Про Міністерство фінансів України» формує і впроваджує принципи та реалізацію політики щодо оподаткування та адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства та законодавства з питань сплати [41].

Головними завданнями Міністерства фінансів України (відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки) у забезпеченні формування та реалізації успішної державної податкової політики є:

- збільшення ефективності, прогнозованості та стабільності податкової системи;
- забезпечення більшої ефективності та якості податкового адміністрування;
- ефективне накопичення ресурсів, які необхідні для виконання Україною своїх функцій;
- гарантування рівності та справедливості податкової системи, адаптувавши її до правил та норм Європейського Союзу;
- розширення бази оподаткування;
- відсутність для сприяння економічному розвитку та ведення успішного бізнесу негативних впливів [42].

Податковий кодекс України є основним документом, що регулює відносини, які зосереджені на встановленні, зміні та скасуванні зборів та податків в Україні [43]. Він формулює вичерпний перелік зборів і податків та порядок їх адміністрування, визначає платників податків і зборів, їх обов'язки та права, компетенції контролюючих органів і повноваження їх посадових осіб у процесі здійснення податкового контролю та інших адміністративних функцій, а також окреслює відповідальність за порушення податкового законодавства. Він визначає загальнодержавні, місцеві податки та місцеві збори.

Подані зміни до декларації про доходи та майновий стан суб'єктів підприємницької діяльності(СПД) з 1 січня 2023 року регулюються наказом Мінфіну від 17 травня 2022 року №143. У листопаді 2022 року Верховна Рада ухвалила законопроект №7655 (нині – №2720-IX), норми якого передбачають сплату обмінного пункту податку на прибуток авансом. Також з 2022 року почали діяти правила оподаткування прибутків підконтрольних іноземних компаній,

спрямовані на боротьбу з відмиванням грошей з України, а з початку 2023 року скасували податкові пільги з певних галузей економіки.

Крім зазначених змін, які вже діють, у Верховній Раді планують інші зміни до податкового законодавства України. Частину з них Україна зобов'язується виконати в рамках нової програми співпраці з Міжнародним валютним фондом. Відповідно до нормативного документа потрібно до 1 липня 2023 року скасувати такі режими платників податків: третю групу, які на даний момент замість 5% сплачують податок у розмірі 2%. Така вимога необхідна, оскільки відбувається зменшення фінансів до державного бюджету від підприємств, які замість 18% податку платять лише 2% з обороту. Наступним кроком є посилення контролю за використання спеціальних інструментів реєстрації розрахунків, а саме касових апаратів. Верховна Рада планує у найближчий час реалізувати штрафні санкції за порушення розрахункових операцій. Парламент передбачає до 2023 року скасувати чинне право на відстрочку боргових платежів на податкові перевірки [44].

Виходячи з усього вищезазначеного, формувати податкову політику потрібно таким чином, аби, по-перше, забезпечити виконання фіскальної функції податків, а по-друге, підвищити ділову активність у державі та конкурентоспроможність національного виробника на міжнародному рівні, збільшити надходження інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх.

Одним з головних показників, що значною мірою характеризують ефективність податкової політики з огляду на розвиток економіки країни, є податкове навантаження. Цей показник демонструє ефективність податкової політики держави, та показує як саме чинить вплив збір податків та зборів на господарську активність й стан суб'єктів господарювання. Для його кількісної оцінки застосовують коефіцієнт податкового навантаження, який розраховується як відношення суми зібраних податків, враховуючи і суму сплаченого єдиного соціального внеску, до валового внутрішнього продукту. При розрахунку даного коефіцієнту до суми податків необхідно включати обов'язкові відрахування у

соціальні фонди, адже у багатьох країнах вони визначаються як податки, а не страхові внески.

Що ж стосується 2022 року, то податок на додану вартість (ПДВ) приніс до казни 213 млрд грн, надходження від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) сягнули 148,4 млрд грн, імпорнтний ПДВ становив 253 млрд грн, а від податку на прибуток підприємств – 117 млрд грн. Це основні податки, які формують бюджет і зазвичай відображають його наповнення. Що ж стосується митних платежів, то їх обсяг становить 301 мільярд гривень, що становить тільки 57% від плану на 2022 рік [45].

Аналізуючи вищенаведені дані, слід відзначити коливання рівня податкового навантаження з року в рік. З одного боку, вони висвітлюють несталі темпи зростання ВВП, а з іншого – хронічні та постійні зміни у податковому законодавстві держави.

На основі аналізу податкової політики в Україні варто виділити наступні її особливості, які здійснюють негативний вплив на розвиток економіки і соціальні показники:

- фіскальна спрямованість податкової системи України, яка є драйвером більшості змін, що впроваджувалися у податкове законодавство;
- складність та нестабільність нормативно-правових документів з питань оподаткування, інколи суперечливість та недостатня узгодженість окремих законодавчих норм. Питання стягнення податків і досі регулюються не лише законами, а й указами Президента України, декретами Кабінету Міністрів України. У зв'язку із нормами непрямої дії у законодавчих актах значна кількість питань у галузі оподаткування регулюються підзаконними актами. А все через те, що значна кількість податкових норм мають неоднозначне пояснення при їх реалізації, тому це негативно позначається на діяльності платників податків, знижує привабливість української економіки для іноземних інвесторів;
- складність механізму митно-тарифного регулювання, що у результаті ускладнює процес оперативного реагування на зміни кон'юнктури міжнародного ринку та структури економіки в Україні;

– витрати на адміністрування окремих податків суттєво перевищують надходження до державного бюджету від їх стягнення. У результаті наявність вищезазначених недоліків призвела до низки проблем системного характеру у податковій системі:

– платники податків мають заборгованість перед бюджетом (причин виникнення цієї проблеми багато: відсутність дієвого механізму забезпечення відповідальності суб'єктів господарювання за виконання своїх фінансових зобов'язань, практика списання податкової заборгованості підприємств з державного податку та реорганізація їх у бюджет, збитковість оподаткування, що сприяє зневажливому ставленню до обов'язку сплачувати податки в суспільній свідомості);

– масове ухилення від сплати податків (в Україні на масштаби ухилення від сплати податків впливає не стільки загальне податкове навантаження, скільки нерівномірний розподіл податкового тягаря, що погіршує розвиток вільної конкуренції та створює підґрунтя для корупції);

– загальне недотримання платниками податків норм законів;

– наявність бюджетної заборгованості з відшкодування податку на додану вартість (головними причинами, які обтяжують виконання державою зобов'язань перед кожним платником податку на додану вартість, є низка недоліків у законодавчих нормах, якими регулюється процедури відшкодування та пред'явлень необґрунтованих вимог на відшкодування податків на додану вартість та заниження сум податкових зобов'язань);

– нерівномірність податкового навантаження (у результаті чого найбільша частина податкового навантаження покладено на законослухняних платників, які позбавлені певних податкових пільг).

Для забезпечення сталого і рівномірного соціально-економічного розвитку країни

потрібно враховувати регіональні особливості і фактори оподаткування. Щоб визначити основні напрями забезпечення держави економічними та соціальними ресурсами, необхідно комплексно розглядати основні чинники та

сприятливі і негативні сторони економічних систем по всій території держави. Соціальна та економічна політика державного значення складається із місцевих особливостей діяльності механізмів забезпечення продуктивності, реалізації проєктів, ключових потреб населення. Усі ці аспекти є критеріями розвитку держави в цілому, що є актуальною необхідністю в умовах сьогодення. Держава на загальному і місцевому рівнях повинна задовольняти економічні та соціальні потреби населення [46].

Економічне забезпечення регіонів ґрунтується на надходженнях до місцевих бюджетів. Зокрема, податкових ресурси складають основну частку фінансових ресурсів місцевого та державного рівнів. Логічно, що для забезпечення соціально-економічної сфери необхідним є зростання податкових надходжень від загальнодержавних податків. Це така категорія фінансування, яка стимулює розвиток економічних процесів. Вплив стану податкової системи на соціальні та економічні показники значний, а місцеві громади є основним носієм функцій і повноважень держави.

Найголовнішою ознакою забезпечення на високому рівні економічного та соціального забезпечення потреб населення є не лише достатній рівень фінансових ресурсів, а й автономність органів на державному та місцевому рівнях. Тим самим, покращення і посилення позиції та фінансової автономії на місцевому рівні в умовах сьогодення можливе лише за умови підвищення податків та зборів і збільшення їх частки у складі фінансових ресурсів. Тоді податковий механізм є ефективним і його функціонування налагоджує взаємозв'язки, що на практиці відображаються активною співпрацею держави, місцевих громад, самоврядування та підприємницьких структур через спільні дії і заходи, які напряду впливають на соціально-економічний розвиток певної території та держави в цілому.

Важливе значення в соціально-економічній сфері та системі розробки рішень в аналізі, аудиті та оподаткуванні відіграють прогнозування, планування та моделювання.

Прогнозування – це конкретні дії, спрямовані на здійснення прогнозів на основі конкретного аналізу тенденцій і закономірностей розвитку об'єкта. Основними особливостями прогнозування є вміст елементів ймовірнісного розвитку системи у майбутньому та багатоваріантний характер прогнозу.

У податковій політиці прогнозування є інструментом для передбачення майбутніх тенденцій розвитку та очікуваних результатів, який забезпечує можливість дослідження різних сценаріїв подій з метою максимального урахування можливостей, мінімізації ризиків аудиту, податкових та інших фінансових ризиків.

Майбутні трансформації податкової системи України повинні враховувати той факт, що в цілому податкова система країни вже склалася і незважаючи на всі наявні недоліки не має розглядатись як така, що має докорінно реформуватися. Тобто створюючи нову законодавчу базу у сфері оподаткування, потрібно враховувати традиції існуючої податкової системи та залучати світові тенденції розвитку податкових систем.

Головними завданнями української податкової реформи мають бути:

- формування нового інституційного середовища оподаткування, яке буде сприятливе для реалізації принципу рівності перед законом всіх платників податків;
- унеможливлення будь-яких проявів податкової дискримінації, формувати відповідального ставлення до виконання своїх податкових зобов'язань серед платників податків;
- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, покращення механізму адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;
- підвищення регулюючого потенціалу податкової системи України на основі залучення інноваційно-інвестиційних пілг з податку на прибуток підприємства;
- забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягаря між платниками податків;

– лібералізація податкової служби України, а саме зміна ідеологію її функціонування шляхом проведення реформ.

3.2. Способи підвищення ефективності бюджетної політики в Україні

Для успішного та стабільного розвитку держави необхідні фінансові ресурси, за допомогою яких забезпечується виконання основних функцій державними органами влади та вирішення нагальних проблем суспільства. Документ, який містить план по формуванню та використанню фінансових ресурсів є Зведеним бюджетом України. Він наповнюється з різних джерел фінансування, основним з них є податкові надходження. Але ж наповнення бюджету це не єдиний шлях для стабілізації розвитку держави. Поряд з наповненням потрібно вдосконалювати також видатки з бюджету та їх спрямування, а також всі етапи формування податкової політики в нашій державі. Тільки це може стати запорукою сильної та розвиненої країни.

Податкове законодавство України є одним із самих складних в правовій системі України. При цьому, спостерігається тенденція щодо його нестабільності. Як показує практика його правозастосування, зміни, що вносяться до законів України з питань оподаткування, досить часто спричиняють нові проблеми.

Податки – дуже складна й надзвичайно впливова на всі економічні явища та процеси фінансова категорія. Можна без перебільшення сказати, що, з одного боку, податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту народу. Із другого боку, податки – це знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, їх мобілізація й використання зачіпає інтереси не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп. На сьогодні податки – це найефективніший інструмент впливу держави на суспільне виробництво, його динаміку і структуру, на розвиток науки і техніки, масштаби соціальних гарантій населенню. Оскільки податки – це по суті продукт еволюції

економіки і держави, то податкова система формується перш за все під впливом об'єктивних чинників. У той же час у сучасній демократичній правовій державі запровадження тих чи інших форм оподаткування є результатом волевиявлення членів парламенту, компромісу інтересів різних політичних партій, які у свою чергу представляють інтереси різних верств суспільства.

Ефективність податкової політики визначається тим, наскільки цілеспрямовано вона вирішує комплекс завдань, пов'язаних із скерованістю економіки як системи, розвитком виробництва, підвищенням життєвого рівня населення. Вимога комплексності полягає в тому, що податки повинні бути пов'язані між собою, органічно доповнювати один одного, не суперечити системі в цілому. Податки використовуються як фіскальний інструмент, з одного боку, і як інструмент економічної політики в цілому, з іншої.

Оподаткування має бути прозорим і практичним. Прозорість податкової політики передбачає максимально чітке і не суперечливе формування норм податкового права, що включає їх неоднозначне тлумачення. Це є необхідною передумовою практичного дотримання принципів рівності і загального характеру оподаткування.

Україна може вдосконалити свою податкову політику за допомогою наступних способів:

1. Спрощення податкової системи: уряд може зменшити кількість податків та зборів, знизити їх ставки та спростити процедуру сплати. Це дозволить зменшити бюрократичні перешкоди для бізнесу та забезпечити збільшення обсягів сплати податків.

2. Боротьба з податковими ухиляннями: необхідно вжити заходи для боротьби з нелегальними податковими схемами та ухиленнями від сплати податків. До цих заходів можуть належати встановлення більш жорстких санкцій для порушників, зміцнення податкової служби та використання сучасних технологій для контролю за дотриманням податкового законодавства (наприклад: розвиток електронної системи податкового адміністрування). Але ж треба

зауважити, що необхідно максимально обмежити втручання людського фактору в роботу цієї системи.

Зменшення тіньової економіки є одним з найбільш складних завдань для податкової системи. Тіньова економіка ускладнює контроль за платіжною процедурою, знижує дохід держави та підриває довіру до системи оподаткування.

Для зменшення тіньової економіки необхідно проводити такі заходи:

- зменшення рівня податкового навантаження, що знизить мотивацію до ухилення від сплати податків;
- посилення контролю за великими транзакціями та зменшення можливостей для готівкових операцій;
- зменшення бар'єрів для легалізації підприємств та працівників;
- забезпечення належного рівня захисту прав власності та забезпечення ефективного функціонування правової системи.

Розвиток електронної системи податкового адміністрування дозволить забезпечити більш ефективну співпрацю між податковими органами та платниками податків, а також зменшить можливість помилок при обробці інформації та спростить процес взаємодії між бізнесом та податковими органами.

3. Стимулювання розвитку підприємництва: необхідно вжити заходів для стимулювання розвитку підприємництва шляхом надання податкових пільг та знижок для нових бізнесів, які діють у соціально важливих галузях, таких як охорона здоров'я та освіта. Також можуть бути запроваджені заходи для сприяння розвитку малих та середніх підприємств, наприклад, спрощена процедура реєстрації, доступ до кредитів за низькими процентними ставками та надання підтримки для залучення інвестицій.

4. Залучення громадськості до податкової політики: можливо вжити заходи для залучення громадськості до обговорення та формування податкової політики. Наприклад, проводити громадські консультації щодо визначення пріоритетних напрямків розвитку та встановлення оптимальних ставок податків та зборів.

5. Сприяння розвитку економіки: уряд може вжити заходів для стимулювання розвитку економіки, таких як підтримка інновацій та розвитку

експортного потенціалу країни. Розвиток економіки сприятиме збільшенню обсягів платежів за податками та зборами, а також сприятиме зростанню благополуччя громадян.

6. Посилення взаємодії між податковими органами та іншими відомствами: для ефективного контролю за сплатою податків та зборів необхідно посилити взаємодію між податковими органами та іншими відомствами. Наприклад, податкові органи можуть співпрацювати з митними органами, щоб контролювати переміщення товарів та послуг через кордон. І це потрібно також максимально діджиталізувати.

7. Розширення бази платників податків: розширення бази платників податків є одним з найефективніших способів збільшення доходів бюджету. Це, залучення до сплати податків суб'єктів господарювання, які раніше знаходилися у тіньовій економіці. Для залучення цих суб'єктів до оподаткування можна проводити кампанії з пропаганди відповідальності перед державою, зменшення податкового навантаження та спрощення процедур сплати податків.

8. Розвиток аналітичних здібностей податкових органів: розвиток аналітичних здібностей податкових органів є важливою складовою ефективної податкової політики. Аналітичні здібності дозволяють податковим органам більш точно визначати об'єкти оподаткування, виявляти порушення законодавства в розрізі оподаткування та зменшувати витрати на збір податків.

Для цього можливо використовувати інформаційні технології, такі як штучний інтелект та машинне навчання, підвищувати кваліфікацію співробітників податкових органів, що дозволить їм більш ефективно використовувати аналітичні інструменти.

Ефективна податкова політика є важливою складовою стійкого розвитку економіки України. Вдосконалення її в Україні потребує комплексного підходу та впровадження нових інструментів контролю та збору податків. Необхідно постійно вдосконалювати податкову систему, забезпечувати стійкий ріст доходів бюджету та зменшення тіньової економіки.

Разом з тим, необхідно бути уважним до можливих негативних наслідків змін податкової політики, таких як зростання податкового навантаження на населення та підприємства, зменшення інвестицій та загальної економічної активності. Тому перед прийняттям будь-яких рішень в галузі податкової політики необхідно проводити ретельний аналіз можливих наслідків та враховувати соціально-економічні наслідки. Крім того, важливо забезпечити прозорість та відкритість в процесі формування та реалізації податкової політики, залучати до цього процесу широку громадськість та бізнес-спільноту. Це дозволить підвищити рівень довіри до держави та її інституцій, зменшити ризики корупції та інших негативних явищ.

Додатково, важливо звернути увагу на міжнародну співпрацю в податковій сфері. Україна повинна дотримуватись міжнародних стандартів та рекомендацій щодо податкової політики, співпрацювати з іншими країнами в питаннях боротьби з міжнародним податковим ухиленням та уникненням податків. Також важливо продовжувати розширювати мережу податкових угод з іншими країнами, щоб зменшити подвійне оподаткування та сприяти взаємному обміну інформацією.

Одним з напрямків вдосконалення податкової політики є стимулювання розвитку підприємницької діяльності та підтримка малого та середнього бізнесу. Також важливо відмовитись від практики абсолютної відповідальності підприємців за порушення податкового законодавства та перейти до системи поступового збільшення відповідальності. Потрібно розглянути можливість впровадження податкових пільг та знижок для підприємств, що використовують екологічно чисті технології та дотримуються стандартів екологічної безпеки. Це може сприяти розвитку зеленої економіки та підтримці екологічно зорієнтованих підприємств.

Впровадження цифрових технологій, таких як електронні сервіси та автоматизовані системи - дозволять зменшити ризик помилок та підвищити ефективність контролю за виконанням податкових зобов'язань. Важливо вдосконалювати систему аналізу податкових ризиків, яка дозволить швидше

виявляти та запобігати порушенням податкового законодавства. Напрямок вдосконалення податкової політики є також розвиток інституту податкової адвокатури та консалтингу, який може забезпечити якісний та компетентний підхід до вирішення податкових питань, підвищити рівень професіоналізму в податковій сфері та забезпечити правову захист платників податків.

Важливим напрямком вдосконалення податкової політики є також підвищення податкової свідомості населення та бізнесу. Для цього можна проводити інформаційно-освітні кампанії та навчальні заходи, спрямовані на підвищення рівня знань про податки та їх виконання.

Тому, для успішного вдосконалення податкової політики в Україні необхідно вирішити цілу низку завдань, зокрема:

- розробити та впровадити нові податкові інструменти та механізми, зокрема з метою стимулювання розвитку підприємництва та малого бізнесу;
- забезпечити ефективний контроль за виконанням податкових зобов'язань платників податків;
- зменшити адміністративний тиск на бізнес та спростити процедури податкового адміністрування;
- залучити кваліфікованих фахівців до роботи в податковій службі та забезпечити їхню постійну професійну підготовку;
- забезпечити прозорість та відкритість діяльності податкової служби та інформування громадськості про податкові правила та процедури;
- ефективно боротися з податковими ухиляннями та шахрайством та накладати на порушників податкового законодавства відповідальні санкції.

Щоб здійснити такі зміни, необхідно виконати ряд дій, зокрема:

- провести аналіз існуючої податкової системи та визначити головні проблеми, що потребують вирішення;
- розробити та впровадити нові податкові інструменти та механізми, зокрема з метою стимулювання розвитку підприємництва та малого бізнесу;

- підвищити ефективність контролю за виконанням податкових зобов'язань платників податків, в тому числі шляхом використання новітніх технологій та аналізу даних;

- спростити процедури податкового адміністрування та зменшити адміністративний тиск на бізнес, зокрема шляхом запровадження електронних сервісів та зменшення кількості обов'язкових звітів та декларацій;

- залучити кваліфікованих фахівців до роботи в податковій службі, зокрема шляхом встановлення конкурсних вимог та використання новітніх методів підбору персоналу;

- забезпечити постійну професійну підготовку співробітників податкової служби та забезпечити їхню доступність до новітніх методів та технологій;

- забезпечити прозорість та відкритість діяльності податкової служби, зокрема шляхом публікації податкових правил та процедур, відкритих тендерів та результатів їх проведення;

- підвищити ефективність боротьби з податковими ухиляннями та шахрайством, в тому числі шляхом використання новітніх методів та технологій, таких як відеоспостереження та аналіз банківських операцій.

Успішне впровадження таких змін в податкову систему України потребує значних зусиль та коштів. Однак, якщо вони будуть здійснені, вони можуть привести до позитивних результатів, зокрема збільшення доходів державного бюджету, сприяння розвитку бізнесу та підприємництва, зменшення корупції та підвищення довіри до державних органів. Окрім цього, варто зазначити, що ефективність податкової політики не залежить тільки від її технічних аспектів. Дуже важливою є також культура сплати податків та рівень довіри до держави в цілому. У цьому контексті, важливими є такі аспекти, як розвиток соціальної відповідальності підприємств та забезпечення належного рівня соціальної захищеності громадян.

Отже, ефективність податкової політики в Україні є ключовим фактором для забезпечення стійкого розвитку держави та підтримки соціального благополуччя її громадян. Крім зазначених способів вдосконалення ефективності

податкової політики в Україні, варто також звернути увагу на важливість забезпечення грамотного використання бюджетних коштів та оптимізацію державних видатків. Це може бути досягнуто шляхом проведення реформ у сферах, які є основними споживачами державних коштів, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальна підтримка тощо.

Головні напрями удосконалення податкової політики України на сучасному етапі:

- створення умов для динамічного розвитку підприємств;
- забезпечення формування реальних власників у всіх галузях економіки;
- розширення сфери малого бізнесу;
- підвищення добробуту населення за рахунок соціальних видатків з бюджету;
- оптимізація співвідношення між фінансовими ресурсами, що поступають до бюджетів та залишаються в розпорядженні підприємств;
- посилення ролі прямих податків (на прибуток, власність та доходи фізичних осіб) та скорочення непрямих;
- підвищення ролі місцевих податків;
- обмеження бартерних операцій.

При цьому податкова політика повинна відповідати таким принципам:

- сума сплачених податків повинна дорівнювати вартості отримуваних від держави благ і послуг;
- усі податки повинні мати цільове призначення (знеособлений податок зумовлює непродуктивне використання урядом);
- платники податків повинні бути проінформовані про використання сплачених ним податків;
- нові податки слід вводити на покриття відповідних витрат, а не для покриття дефіциту державного бюджету;
- об'єктом оподаткування повинен бути тільки дохід, а не витрати платників;

- прогресивна система оподаткування не повинна перевищувати вилучення третини доходу;
- умови оподаткування повинні бути простими і зрозумілими платнику;
- податок повинен стягуватися у зручний для платника час та прийнятним для нього методом;
- стягування податків має бути дешевим.

3.3. Удосконалення системи оподаткування для ефективного соціально-економічного розвитку країни

Ефективна соціальна спрямованість податкової політики може стати одним із інструментів соціально-економічного розвитку. Податки є важливим інструментом управління економікою країни та забезпечення соціальної справедливості. Удосконалення соціальної спрямованості податків може сприяти ефективному соціально-економічному розвитку шляхом забезпечення більшого фінансування соціальних програм та зменшення нерівностей у розподілі доходів.

Соціально розвинена держава – це держава, яка має конституційно-правовий статус, що дотримує конституційне гарантування економічних і соціальних прав та свобод людини і громадянина, виконує відповідні обов'язки держави. Разом з цим основними формами управління державними фінансами соціального спрямування є фіскальне забезпечення соціальної політики держави і фіскальне регулювання соціальних процесів.

Враховуючи роль і місце, яке посідає фіскальна політика в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку країни, процес соціалізації економіки в контексті забезпечення високих темпів зростання України зумовлює необхідність визначення соціальних пріоритетів у процесі розробки та реалізації двох основних складових фіскальної політики – бюджетної та податкової.

Головним критерієм соціального розширення суспільства виступають розмір та джерело отримання доходів громадян. Справедливе оподаткування

фізичних осіб може бути реалізовано тільки за умови правильно обраного об'єкта оподаткування, а відтак й інших найважливіших елементів податку: ставок для кожного виду доходу, неоподаткованого мінімуму тощо.

Зазвичай для фізичних осіб об'єктом фіскального адміністрування є отриманий дохід до оподаткування. Дослідник А. Крисоватий вважає, що вплинути на поведінку платника, тобто на його наміри приховувати доходи, можна за допомогою: забезпечення стабільного податкового законодавства; зниження податкових ставок; забезпечення такого співвідношення між величиною граничної ставки податку і граничної ставки штрафних санкцій за порушення податкового законодавства, за якого остання є більшою, ніж перша; спрощення процедури адміністрування податків; підвищення ефективності роботи податкової служби з виявлення фактів ухилення від оподаткування; забезпечення невідворотності покарання в разі виявлення таких фактів; формування податкової етики [47, с.176].

Важливим елементом, який прямо впливає на розмір оподаткованого доходу є податкові пільги, за допомогою яких реалізується стимулююча підфункція у складі регулюючої функції податків. За своєю сутністю вона є звільненням платника податків від нарахування і сплати податку чи сплата ним податку в меншому розмірі за наявності підстав, визначених законодавством України. За економічною сутністю вони являють собою систему внутрішнього перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами оподаткування. З економічної точки зору надання пільг є формою державного регулювання економічного та соціального розвитку. В теорії і практиці передбачено використання таких видів податкових пільг, як неоподатковуваний мінімум об'єкта, вилучення з оподаткування певних елементів об'єкта, звільнення від сплати податків окремих осіб або категорій платників, зниження податкових ставок, цільові податкові пільги тощо.

Найважливішою податковою пільгою є неоподатковуваний мінімум доходів громадян, який, згідно з міжнародною практикою, належить до універсальних знижок. Він являє собою найменшу частину об'єкта, повністю

звільнену від оподаткування. Завдяки йому, оподаткуванню підлягають тільки доходи, які перевищують встановлений мінімум. Сутність цієї пільги полягає в забезпеченні задоволення мінімальних життєвих потреб, тому частина доходу, необхідна для цього, виводиться з оподаткування. Але ж у нас в країні, неоподатковуваний мінімум доходів громадян не зовсім відповідає реаліям, він дуже занижений. Тому бідні верства населення стають ще біднішими.

У цілому, всі пільги щодо оподаткування доходів фізичних осіб в Україні пов'язані з податковою соціальною пільгою, звідси – й досить ілюзорна їх соціальна спрямованість. Водночас у досліджуваних країнах найпоширенішими заходами податкової підтримки домогосподарств є зменшення податкового навантаження на малозабезпечені та соціально уразливі групи фізичних осіб (збільшення сум стандартних і спеціальних податкових відрахувань).

Одним зі способів удосконалення соціальної спрямованості податків є введення прогресивної шкали оподаткування. Це означає, що чим вищий дохід у платника податків, тим вищий податковий тариф, що вимагається від нього. Така система сприяє зменшенню нерівності у розподілі доходів та забезпечує більше фінансування соціальних програм. Також, важливо враховувати різноманітні потреби різних соціальних груп та регіонів країни при розробці системи оподаткування. Наприклад, в зоні конфлікту або населених пунктах, які перебувають у складних життєвих обставинах, може бути необхідно встановити спеціальні податкові ставки або пільги для допомоги цим групам населення.

Важливо також забезпечити ефективне використання зібраних коштів. Це можна забезпечити шляхом встановлення чітких механізмів контролю та моніторингу використання коштів, а також шляхом забезпечення відкритості та доступності інформації про фінансові потоки.

При встановленні податкової політики також важливо враховувати не тільки короткострокові, але і довгострокові цілі розвитку країни. Наприклад, зниження податкового навантаження на підприємства може забезпечити більшу конкурентоспроможність на ринку та привернення інвестицій, що сприятиме

збільшенню заробітної плати та розвитку економіки країни в довгостроковій перспективі.

Для досягнення цих цілей необхідно проводити регулярний моніторинг та аналіз ефективності податкової системи, враховувати різні соціальні та економічні фактори при прийнятті рішень щодо встановлення податкових ставок та пільг, а також створювати сприятливі умови для розвитку підприємництва та залучення інвестицій.

Крім того, важливо забезпечувати стійкий розвиток податкової системи та запобігати зловживанням з боку платників податків. Для цього необхідно використовувати сучасні технології контролю за дотриманням податкового законодавства, а також забезпечувати належне навчання та підтримку фахівців з податкової справи.

Також, важливим аспектом соціальної спрямованості податків є стимулювання підприємницької діяльності та розвитку малого та середнього бізнесу. Для цього можуть бути введені пільги та підтримка для підприємств, які здійснюють соціально-відповідальну діяльність, створюють нові робочі місця, інвестують у розвиток регіонів тощо. Важливим аспектом є мінімізація тіньової економіки та боротьба з корупцією, оскільки це дозволяє збільшувати доходи державного бюджету та забезпечувати більш ефективне використання державних ресурсів для соціальних потреб.

Окрім цього, важливим є забезпечення захисту прав та інтересів платників податків. Для цього варто забезпечувати відкритість та прозорість податкової системи, включаючи інформування платників про податкові правила та процедури, а також забезпечення можливості оскарження рішень податкових органів.

Для забезпечення соціальної спрямованості податків важливо здійснювати моніторинг і оцінку ефективності використання державних ресурсів. Це дозволяє визначити, які соціальні програми та проекти потребують додаткових ресурсів, а які можуть бути оптимізовані або скорочені. Повинно також бути забезпечення рівної доступності до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. Для цього

можуть бути введені спеціальні податки, які спрямовані на фінансування соціальних програм, забезпечення доступності для всіх громадян до якісних освітніх та медичних послуг. Крім того, варто звернути увагу на те, як розподіляються податки між різними регіонами країни. Рівний розподіл податків дозволяє забезпечувати більш рівний розвиток різних територій країни, зокрема зменшуючи рівень бідності та безробіття в менш розвинутих регіонах. Необхідно постійно стимулювати інноваційний розвиток та розвиток нових технологій і наукових відкриттів. Для цього можуть бути введені спеціальні програми фінансування досліджень та інноваційних проектів, а також податкові пільги для компаній, які розвивають нові технології та виробництва.

Забезпечення соціальної спрямованості податків вимагає комплексного та системного підходу, який враховує потреби різних верств населення та регіонів, забезпечує розвиток малого та середнього бізнесу, підтримку інноваційного розвитку та контроль за ефективним використанням коштів. Це може допомогти досягнути більш справедливого та ефективного розвитку країни, забезпечити більш високий рівень життя громадян та зростання економіки в цілому.

Залучення громадськості до процесу розробки податкової політики може забезпечити більшу легітимність та підтримку цієї політики. Це можна зробити шляхом проведення консультацій, публічних дебатів, опитувань та інших форм залучення громадськості. Це дозволить враховувати думки та потреби різних груп населення та забезпечити більшу підтримку податкової політики серед громадськості.

Все це може стати важливим інструментом для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни, але для цього потрібно виконати ряд умов, таких як залучення громадськості до процесу розробки та контролю податкової політики, забезпечення прозорості та відкритості у процесі збору та витрати податків, реалізація довгострокових стратегій та планів, а також ефективно управління ресурсами та використання податків для підтримки соціального розвитку.

ВИСНОВКИ

1. Бюджетна політика є ефективним засобом регулювання соціально-економічного розвитку країни. Система бюджетного регулювання базується на цілісній сукупності фінансових та економічних взаємовідносин, інституційних бюджетних елементів стосовно вибору й реалізації головних напрямів здійснення бюджетної політики, планування та прогнозування основних бюджетних показників, напрямів використання бюджетних ресурсів, досягнення запланованих соціально-економічних цілей й завдань. Інституційний підхід включає аналіз бюджетного регулювання як цілісної та динамічної системи, яка постійно вдосконалюється відповідно до головних макроекономічних завдань розвитку країни. Основними питаннями, що потребують вирішення в бюджетній системі є удосконалення нормативного забезпечення, підвищення ефективності здійснених видатків бюджету, системи управління державним боргом, забезпечення прозорості системи державних фінансів. Поняття бюджетної пріоритетності досить суттєво здійснює вплив на структурні перетворення в економіці країни, соціальній сфері, рівень людського капіталу, на конкурентоспроможність національної економіки. Розвиток громадянського суспільства викликає потребу щодо відповідних інституційних змін, які мають відбутися у взаємовідносинах між учасниками бюджетного процесу й покращення ефективності бюджетної політики в загальній системі державного впливу на економіку. Важливим є аналіз оцінки ефективності проведення пріоритетних напрямів бюджетної політики як одного із інструментів соціального та економічного розвитку держави та територій; запровадження ефективних бюджетних механізмів в системі інституційного забезпечення розвитку суспільства; покращення показників результативності міжбюджетних відносин та державного фінансового регулювання економіки. Пріоритетним також є застосування регуляторного механізму бюджетної політики, що ґрунтується на поєднанні бюджетного регулювання у системі доходів та видатків бюджету, міжбюджетних відносин та державного боргу. Задля розробки та впровадження

фінансово-бюджетного регулювання на протязі певного періоду бюджетна політика повинна розроблятися на основі циклічності економічного розвитку фінансової системи, стану державних фінансів та запасу стійкості бюджетної системи, бюджетного регулювання щодо позитивного впливу на показники економічного зростання.

2. Сучасний етап економічного розвитку складний та суперечливий процес з притаманними йому об'єктивними властивостями та закономірностями, адже глобалізація впливає на всі сфери життя суспільства. Місце та роль держави в умовах сучасних глобальних трансформацій обумовлені передусім тим, що розглядається суб'єкт, що забезпечує організацію та збалансоване функціонування всіх елементів соціально-економічної системи. Саме держава встановлює правила роботи та ринкової взаємодії економічних агентів в межах визначеного господарського порядку та здійснює контроль за їх дотриманням. Основою для реалізації зваженої фінансово-економічної політики повинні бути наукова ідентифікація стратегічних пріоритетів розвитку економіки та визначення на цій основі концептуальних підходів та інструментів з метою гармонізації інтересів суспільства.

Основними напрямками державної фінансово-економічної політики мають бути такі: фінансове забезпечення пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку держави шляхом впровадження новітніх інноваційних технологій та міжнародного співробітництва; вдосконалення інструментів і механізмів державної фінансової системи стимулювання та підтримки; за допомогою інструментів державних та регіональних програм забезпечити фінансове забезпечення розвитку інфраструктури й інституціональний розвиток; надання пільгового кредитування та податкових канікул суб'єктам господарювання. Від рівня раціональності фінансово- економічної політики залежать темпи розвитку реального сектору економіки. У широкому сенсі фінансово-економічна політика – це сукупність цілеспрямованих дій у сфері фінансових відносин. І проводиться вона в кожній ланці і на кожному рівні фінансової системи.

Для системного вдосконалення податкової політики України необхідно вирішити такі завдання:

- підвищити прозорість системи сплати податків;
- запровадити спрощену процедуру адміністрування податків для платників;
- забезпечити надійну систему податкового контролю.

Подальші наукові розвідки у галузі податкової політики в Україні слід спрямувати на дослідження можливостей вдосконалення податкової системи з метою стимулювання підприємництва та залучення інвестицій. Також актуальним напрямом є розробка ефективних механізмів боротьби з податковими злочинами та уникненням оподаткування, а також впровадження сучасних технологій у збір та адміністрування податків.

3. Бюджетна політика міста Дніпро на 2024 рік відзначається значним скороченням фінансових ресурсів у порівнянні з попереднім роком. Несприятливі економічні умови визначають зменшення доходів та видатків, що може викликати обмеження у фінансуванні ключових галузей, в той час як окремі сектори, такі як освіта та охорона здоров'я, залишаються пріоритетними.

Напрями бюджету акцентують увагу на поповненні статутних фондів та розвитку комунальних підприємств. Особлива увага приділяється освіті, медицині, транспорту і житлово-комунальному господарству як ключовим сферам для стійкого соціально-економічного розвитку територіальної громади.

4. У першому півріччі 2023 року місто Дніпро продемонструвало стійкість та прогрес у ряді ключових аспектів свого соціально-економічного розвитку. Фінансова стійкість та ефективне управління бюджетом відображаються в стабільному фінансовому стані міста, а прийняття інноваційних програм та заходів соціального захисту свідчить про активний підхід до управління, орієнтований на задоволення потреб громади.

Важливим фактором є здатність міста до ефективного функціонування в умовах воєнного стану. Місто Дніпро виявляє високу стійкість та здатність до виконання завдань, зокрема у забезпеченні соціальної підтримки та розвитку

інфраструктури, що свідчить про високий рівень гнучкості та ефективності в умовах надзвичайних обставин.

Ще однією ключовою рисою є стратегічний підхід до інновацій та сталого розвитку. Програми в галузях енергоефективності та транспортної інфраструктури підкреслюють готовність міської влади до модернізації та адаптації до сучасних викликів, забезпечуючи підвищення якості життя та ефективне використання ресурсів.

Соціальна відповідальність та програми захисту населення є важливою частиною стратегії міста. Продовження реалізації програм соціального захисту свідчить про велику соціальну відповідальність влади та мету забезпечити всебічний розвиток та добробут громадян.

Наприкінці, гуманітарна допомога та захист прав стають невід'ємною частиною соціально-економічного розвитку міста, особливо в умовах воєнного конфлікту. Активна взаємодія з гуманітарними організаціями дозволяє місту надавати допомогу тим, хто опинився в складних ситуаціях.

Загальна константа в розвитку міста Дніпро полягає в його спрямованості на покращення якості життя громадян та забезпечення сталого розвитку в умовах воєнного конфлікту. Місто демонструє гнучкість та адаптивність до викликів, що гарантує йому стійкий розвиток та добробут населення.

5. В Україні податкова політика перебуває в процесі постійних змін і адаптацій до викликів сучасності, включаючи воєнний конфлікт. Серед специфічних аспектів - наявність воєнних податкових пільг, що впливають на бюджетні надходження та динаміку економічного зростання. Відміна цих пільг може мати значний вплив на економіку, що вимагає подальшого дослідження.

Адаптація до вимог євроінтеграції повинна відбуватися в ритмі послідовних перетворень, спираючись на стабільність в країні. Можливість оптимізаційних змін визначається за умови аналітичного огляду ситуації, виявлення переваг та недосконалостей в оподаткуванні та формулювання відповідних висновків в контексті негативного досвіду у фіскальній сфері країн ЄС. Внаслідок ефективних кроків у фіскальній політиці, виникає можливість

покращення державних доходів та соціально-економічного прогресу суспільства. За рахунок оптимізації оподаткування в Україні створюються умови для активізації діяльності господарських суб'єктів, підвищення інвестиційної привабливості для реалізації бізнес-ідей, відновлення довіри між державою та платниками податків.

6. З урахуванням сучасних економічних умов, ми можемо стверджувати, що основним пріоритетом податкової політики в перспективі має стати: створення сприятливих умов для розвитку підприємницької та інвестиційної діяльності, а також їх ефективного захисту.

Для реалізації пріоритетів розвитку податкової політики, необхідно здійснювати комплекс стимулюючих заходів, які передбачають: зниження податкового тиску, стимулювання інноваційної діяльності, сприяння розвитку малого підприємництва, підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, поліпшення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, декриміналізація податкового законодавства.

7. Одним з перспективних заходів в зазначених напрямках є посилення боротьби з мінімізацією оподаткування та ухилянням від сплати податків.

Україна має значні резерви залучення додаткових бюджетних надходжень за рахунок удосконалення державного регулювання у сфері оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, зокрема запобігання штучному виведенню прибутків до іноземних підрозділів українських корпорацій. Також, значним резервом щодо розширення бази оподаткування та оптимізації видатків бюджету залишається легалізація оплати праці. Джерелом додаткових податкових надходжень залишається руйнування схем мінімізації податкових зобов'язань із використанням фіктивних цінних паперів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валовий внутрішній продукт України URL: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>.
2. Витрати бюджету України за 2017-2021 URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/expense/2017-2021/>
3. Про соціальну підтримку застрахованих осіб та суб'єктів господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої корона-вірусом SARS-CoV-2: Закон України від 04.12.2020 р. No 1071-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-20#Text>.
4. Бюджетна декларація України 2022-2024рр. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%202022-2024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8.pdf>
5. Закон України про державний бюджет на 2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>
6. Мінфін Видатки державного бюджету 2017-2021 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2017-2021/>
7. Рябушка, Л.Б. Особливості реалізації бюджетної політики в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку. Інноваційна економіка . 2012. No 2. С. 50-58.
8. Удосконалення і розвиток Державного фінансового контролю і аудиту за надходженням коштів Державного бюджету України та їх використанням. Рахункова палата України, 2020. URL: <http://old.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish>.

9. Чугунов І. Я., Мазаракі А. А. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2015. 376 с.
10. Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки. Фінанси України. 2007. №5. С.55–64.
11. Лютий І. О. Концептуальні засади та суперечності реалізації фінансової політики держави. Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2005. Вип. 79. С. 4–6.
12. Волохова І. С., Луніна І. О., Слатвінська М. О., Хомутенко А. В. Трансформаційні процеси у податковій системі України: монографія за ред. д-ра екон.наук І. С. Волохової. Одеса: Атлант, 2018. 383 с.
13. Рубан М. О. Податкова політика як інструмент регулювання економічного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 13. Ч. 2. 2017. С. 105-109.
14. Фінанси: підручник / Юрій С. І. та ін.; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.
15. Тарангул В. І. Бюджетно-податковий механізм у системі фінансового стимулювання розвитку регіонів. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2012. № 4. С. 74–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2012_4_11
16. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія. Київ: КНЕУ, 2002. 387 с.
17. Базилінська О. Я. Макроекономіка: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 442 с. URL: <http://library.if.ua/books/63.html>
18. Теліженко О. М., Боронос В. Г. Узгодження основних складових реалізації фінансової політики в Україні. Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. 2013. № 1. С. 35–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_1_7

19. Сергієнко Л. К. Вплив бюджетно-податкової політики на соціально-економічний розвиток держави. Вісник ЖДТУ. 2010. №3. С. 54–58.
20. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної політики. Світ фінансів. 2007. № 1. С. 19–34.
21. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 1798- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
22. Січняк О. О. Категоріальний аналіз сутності бюджетно-податкової політики в сучасній фінансовій теорії. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2016. Т. 21. Вип. 6. С. 8–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_6_3
23. Статистичні дані. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytyka/>
24. Борушок І. І. Функції та роль видатків у забезпеченні соціального захисту населення. Економічний простір №169: 2021, 4 с. <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/887/859>
25. Поскробок Ю. Середній клас "по-українськи": чи існує він та хто до нього належить. 2020. URL: <https://economy.24tv.ua/seredniy-klas-ukrayini-2020-htonalezhit-novini-ekonomiki-ukrayinin1410016>
26. Бобровська О. Ю, Крушельницька Т. А., Латинін М. А. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення: монографія / за заг. ред. д. н. держ. упр., проф. О. Ю. Бобровської. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 362 с.
27. Раделицький Ю. О. Концептуальні складові фінансової децентралізації: проблеми та перспективи. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. Львів, 2017. Вип. 3 (125). С. 41-45.
28. Стратегія розвитку міста Дніпра «Стратегія Дніпра 2030». URL: https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/strategiya_osnovnij_dokument_1.pdf

29. Стратегія Дніпра 2030 Дніпровської міської ради. URL: https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/prezentaciya_1.pdf
30. Проєкт бюджету Дніпра на 2024 рік: скільки доходів та видатків передбачили. URL: <https://dp.informator.ua/uk/proyekt-byudzhetu-dnipra-na-2024-rik-skilki-dohodiv-ta-vidatkiv-peredbachili>
31. Проєкт бюджету Дніпра на 2024 рік: на що планують виділити кошти. URL: <https://suspilne.media/620501-proekt-budzetu-dnipra-na-2024-rik-na-so-planuut-vidiliti-kosti/>
32. Бюджет Дніпра у 2024 році сягне 17 мільярдів гривень: як розподілили кошти. URL: <https://suspilne.media/633306-budzet-dnipra-u-2024-roci-sagne-17-milardiv-griven-ak-rozpodilili-kosti/>
33. Пояснювальна записка до звіту про виконання обласного бюджету за 2022 рік
34. Звіт про виконання за 2022 рік. Програми економічного та соціального розвитку міста на 2022
35. Звіт про виконання за I півріччя 2023 року. Програми економічного та соціального розвитку Дніпровської міської територіальної громади на 2023.
36. Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні Інститут соціально-економічної трансформації. 2018. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhylyannyavid-splaty-podatktiv-2017-1.pdf>.
37. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. No 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
38. Сідельникова Л. П., Найденко О. Є. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб. Економіка розвитку, 2017. No 2. - С. 86-96.

39. Марчак Д. Податки воєнного часу. Чого слід очікувати від змін у податковій системі, ухвалених з початку війни? 2022. URL: <https://voxukraine.org/podatky-voennogo-chasu-chogo-slid-ochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij-systemi-uhvalenyh-z-pochatku-vijny>
40. Гончарова Р. А. Аналіз податкового навантаження в системі оцінювання якості податкової політики держави. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. №3. С. 203– 210. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.3-23>
41. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. No 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>
42. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. No 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>
43. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 No 2755-VI. Дата оновлення: 20.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
44. Харламов П. Нові податки: за що та скільки потрібно платити у 2023-му. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/publications/20251659-novi-podatki-za-shcho-ta-skilki-potribno-platiti-u-2023-mu>
45. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/>
46. Ревенко Д. Структурний підхід до моделювання стійкості соціально-економічних систем. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. No 6 (68). С. 225–230. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-6-35>
47. Крисоватий А. І., Кізіма А. Я. Податковий менеджмент: навч. посіб./ Тернопіль: Карт-бланш, 2004. - 304 с.

ДОДАТКИ

Ісаханян С.Р.

студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Лисяк Л.В., д.е.н., проф., професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування Університету митної справи та фінансів)
ЗАСОБИ ФІНАНСОВОГО ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

Фінансовий вплив є одним із найбільш дієвих механізмів, за допомогою якого уряди різних держав регулюють свою економіку. Метою такого впливу є підвищення якості людського життя на підґрунті досягнення сталого економічного розвитку. Цей вплив передбачає використання різних інструментів фінансової політики, здатних здійснити цілеспрямоване регулювання/стимулювання соціально-економічних процесів у суспільстві.

Трансформаційні процеси, що відбуваються на сучасному етапі розвитку України, торкнулися без винятку всіх сфер суспільного життя: економічної, політичної, соціальної та духовної. Слід зазначити, що розробка/формування сучасної державної фінансової політики відбувається контролю за дотриманням бюджетного законодавства. за надзвичайно ускладнених умов, що спричинені тривалими просторовими обмеженнями в пандемію, повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, відтак – вимушеною внутрішньою і зовнішньою міграцією населення та бізнесу з окупованих/прифронтових територій в більш безпечні місця. Суттєво ускладнилися умови функціонування для бізнесу, знизилися податкові надходження до державного та місцевих бюджетів і водночас вимушено підвищені витрати на зміцнення обороноздатності країни. Такі реалії потребували переорієнтації державою фінансової політики. Зокрема, це стосується насамперед однієї з її основних складових – бюджетної (включаючи податкову) політики. Важливими аспектами стає адаптація бюджетного менеджменту до мінливих

соціально-економічних умов, змін бізнес-середовища, орієнтацією на інноваційні технології.

Трансформаційні процеси в економіці вимагають вдосконалення системи державного управління, пошуку шляхів адаптації всіх механізмів/інструментів системи бюджетного регулювання до умов розвитку фінансово-економічного середовища і економічного циклу [3] та підвищення результативності діяльності, а також розширення можливостей розвитку бізнес-середовища.

Бюджетна політика здійснює вагомий вплив на процеси економічного та соціального розвитку. Цілеспрямоване використання таких інструментів, як доходи і видатки бюджету дозволяє здійснювати ефективне бюджетне регулювання, прискорюючи чи уповільнюючи соціально-економічні процеси. Зміна частки перерозподілу суспільного продукту через бюджетну систему, тобто – частки прямих і непрямих податків, видатків, державного боргу (прямого і гарантованого) у валовому внутрішньому продукті (ВВП) дозволяє оцінити вплив бюджетної політики на економічне зростання країни та її територій [3]. За останні 10 років зв'язок основних фіскальних індикаторів для 23 країн – членів ЄС, зокрема податкового навантаження, частки видатків бюджету і дефіциту у ВВП негативно корелює з показниками економічного зростання [1; 4]. Зазначене зумовлює необхідність формування й виконання збалансованого бюджету у межах економічного циклу, що забезпечує макроекономічну стабільність та основу для стійкого розвитку економіки [3; 4]. Структура оподаткування має вагомим значенням для сприяння економічному розвитку. З метою зменшення негативного впливу оподаткування на економіку, країни Європейського союзу поступово переходять від оподаткування праці до оподаткування споживання. Ефективне оподаткування праці має на меті сприяти збільшенню рівня зайнятості в економіці і зменшенню кількості домогосподарств з найнижчим рівнем доходів.

Слід зазначити, що в умовах так званої великої рецесії, викликаній пандемією коронавірусної інфекції, країни ЄС активно використовували фіскальні стимули для підтримки економіки та доходів населення. Такі заходи одночасно включали збільшення видатків та переважно зниження податків,

надання цільових податкових пільг [1]. Визначеними пріоритетами бюджетної політики було фінансування програм щодо збереження робочих місць, підтримки доходів населення, а також стабільності фінансування програм охорони здоров'я.

Розробка/формування дієвої бюджетної політики має ґрунтуватися на визначених пріоритетах суспільного розвитку з урахуванням прогнозних макроекономічних показників за умов дотримання бюджетної безпеки, фінансової стійкості бюджетної системи [2].

Узагальнюючи, можна сказати, що ефективними фінансовими засобами фінансового впливу на соціальні й економічні процеси є інструментарій державної фінансової політики, зокрема – дієва бюджетна політика. Важливе значення для успішного регулювання економіки, особливо в умовах її трансформації та цифрової модернізації, є виважене управління фінансами. Це необхідно для досягнення сталого розвитку та підвищення соціального благополуччя, а також для прийняття обґрунтованих управлінських рішень як при проведенні ефективної бюджетної політики, так і для покращення сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Вдовічен А. А., Табенська Ю. В., Урсакий Ю. А. Фіскальні інструменти впливу на економічний розвиток країн. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2022. No 3. С. 27–32.
2. Лисяк Л.В., Кушнір А.І. Бюджетна політика розвитку територій України та забезпечення стійкості місцевих бюджетів. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. No 1 (67). С. 154–162.
3. Chugunov I.Y., Pasichnyi M.D. Fiscal policy for economic development. Scientific bulletin of Polissia. 2018. No 1(13). Ch. 1. С. 54–61.
4. Makohon V. Influence of budget policy on economic growth of the country. Financial and credit activities: problems of theory and practice. 2021. No 1 (36). P. 243–249.